

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

* Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΝΩΜΕΝΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (Καθηγ. Χριστοφ. Διακοπούλου)	201
* ΟΤΑΝ ΤΟ ΕΘΝΟΣ ΕΔΟΚΙΜΑΖΕΤΟ (Β.Κ. Σταθάκη)	207
* ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ, ΙΔΑΝΙΚΑ (Δ. Παπαθανασοπούλου)	211
* ΚΟΣΜΑΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ (Γ. Τεγοπούλου)	217
* ΕΛΛΗΝΙΚΑ: Η ΑΛΛΗ ΓΛΩΣΣΑ (π. Παντελεήμονος Α. Φάτση)	221
* ΥΓΙΕΙΣ ΝΕΟΙ (Μ. Άδραμικά - Ίωάν. Ντούρου)	224
* ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ (Πανορμίτη)	225
* ΣΧΟΛΙΑ (Τομέως Τύπου τής Χ.Ε.Ε.)	226
* ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ	229
* ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομέως Μέσων Ένημερώσεως τής Χ.Ε.Ε.)	230

ΕΤΟΣ 62ov

ΙΟΥΛΙΟΣ 1999

ΑΡΙΘ. 603

ΔΡΧ. 200

«ΑΚΤΙΝΕΣ»
Επιστήμη - Φιλοσοφία - Κοινωνικά Ζητήματα -
Γράμματα - Τέχνη

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

ΤΟΜΟΙ: 1938-1997

Έπιμέλεια
ΒΑΣ. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»
ΑΘΗΝΑ 1998

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 62ον

ΙΟΥΛΙΟΣ 1999

ΑΡΙΘ. 603

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΗ ΖΩΝΗ ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ

1. Η ένταξη της Ελλάδος στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.)

Η Ελλάδα ενετάγη στην Ε.Ο.Κ. το 1981, ύστερα από έντονες προσπάθειες της χώρας και έκτοτε εξελίχθη μαζί με τα άλλα κράτη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Βασικός σκοπός της ένταξης της χώρας μας στην Ε.Ο.Κ. ήτο η επιβίωση της Ελλάδος,⁽¹⁾ ή οικονομική της ανάπτυξη, ή εδραίωση του Δημοκρατικού Πολιτεύματος και η προστασία του Έθνους έναντι της εξ ανατολών τυχόν επιβουλής.

2. Η συμμετοχή της Ελλάδος στη Ζώνη Ευρώ (Ζ.Ε.)

Η Ελλάδα ήθελε να ένταχθει στη Ζώνη Ευρώ το 1998 (μαζί με τις ένδεκα ήδη συμμετέχουσες χώρες), όμως, δυστυχώς δεν πληροῦσε τις αναγκαίες προϋποθέσεις. Η ευθύνη για τό γεγονός ότι η χώρα μας δεν ήτο οικονομικά έτοιμη να

συμμετάσχει στη Ζ.Ε. βαρύνει βέβαια όλες τις Κυβερνήσεις μας, από τό 1980 και έντεῦθεν. Εὐτυχῶς πού κατά τά τελευταία χρόνια, μέ προσπάθειες πού κατεβλήθησαν και καταβάλλονται, ή Ελλάδας έλπίζεται ότι θά καταστεί δυνατόν να ένταχθει στη Ζώνη Ευρώ.

3. Τό χρονοδιάγραμμα έντάξεως της Ελλάδος στη Ζώνη Ευρώ

Όπως είναι ήδη γνωστό, τό πρώτο βήμα έντάξεως της χώρας μας στη Ζώνη Ευρώ έγινε τήν 16.3.98, μέ τήν αποδοχή της δραχμής στόν Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ίσοτιμιών (Μ.Σ.Ι.) όταν και καθορίσθηκε ή αξία της σε σχέση μέ τό Ευρώ. Από της έντάξεως στό Μ.Σ.Ι., ή αξία της δραχμής δέν είναι δυνατό να αυξάνει ή να μειούται περισσότερο από 15% από τήν καθορισθεῖσα αξία της. Είναι άντιληπτό ότι για να γίνει δεκτή ή δραχμή στό Μ.Σ.Ι. εξετιμήθη ότι ή Έλληνική Οικονομία βελτιώνεται ικανοποιητικά και προσδοκᾶται ότι ή μελλοντική πορεία θά έπιτρέψει στην Ελλάδα να ένταχθει στη Ζώνη Ευρώ. Τήν 1.1.99, καθορίσθηκε οριστικά ή αξία της δραχμής έναντι του Ευρώ (σε δρχ. 353,109/1 Ευρώ), ή όποια όμως μπορεί

(1) Βλ. άρθ. «Ακτίων» Μαῖος 1999 και ιδιαίτερα τό κεφάλαιο 3. Οί γενεσιουργοί παράγοντες ιδρύσεως της Ένώσεως των Ευρωπαϊκών χωρών.

νά κυμαίνεται $\pm 15\%$ μέχρις ότου κλειδωθεί όριστικά. Η αξία της δραχμής έκτοτε έχει αυξηθεί έναντι του Εύρώ μέσα στά έπιτρεπόμενα όρια του $\pm 15\%$ λόγω είσροής ξένων κεφαλαίων και ζήτησεως δραχμών για ν' άποκομίσουν τό ύψηλότερο έπιτόκιο της δραχμής. Τά έπιτόκια βέβαια στην Ελλάδα θα μειώνονται σταδιακά μέ τήν κάμψη του πληθωρισμού και τελικά θα εξομοιωθούν πρός αυτά της Ζώνης Εύρώ. Μέ τή μείωση των έπιτοκίων σταδιακά νά έλλαττοῦται και ή ζήτηση της δραχμής και ή τιμή της σέ Εύρώ θα κατέρχεται έως ότου φτάσει στην ήδη καθορισθεΐσα αξία της.

Τήν άνοιξη του 2000, μετά διετη ένταξη της δραχμής στό Μ.Σ.Ι., (όπως προβλέπεται από τά κριτήρια σύγκλισης),⁽²⁾ θα γίνει ή κρίση για τήν άποδοχή της χώρας μας στή Ζώνη Εύρώ. Τήν 1.1.2001, έφ' όσον βέβαια ένταχθει ή χώρα μας στή Ζώνη Εύρώ, θα κλειδωθεί άμετάκλητα ή αξία της δραχμής και στή συνέχεια θα συμβαδίξει ή χώρα μας μέ τά υπόλοιπα κράτη της έν λόγω Ζώνης.

Τήν 1.1.2002 θ' άρχίσει ή ανταλλαγή των Ευρωπαϊκών νομισμάτων μέ Εύρώ, ή όποία θα λήξει τήν 30.6.2002. Συνεπώς κατά τό διάστημα 1.1.2002—30.6.2002 θα κυκλοφοροῦν τά νομίσματα των χωρών της Ζ.Ε. μαζί μέ τό Εύρώ.

Από τήν 1η Ιουλίου του 2002 τό μόνο νόμισμα πού θα κυκλοφορεΐ και θα ισχύει στίς χώρες της Ζ.Ε. θα είναι τό Εύρώ.

4. Η Ελλάδα μπροστά στά προβλήματα

Όπως ήδη άνεφέρθη, ή Ελλάς άνάμενεται έκτός άπροόπτου, νά γίνει μέλος της Ζ.Ε. τήν άνοιξη του 2000. Αυτό αποτελεί πράγματι μεγάλη έπιτυχία. Αυτό

σημαίνει ότι άν ή χώρα μας θελήσει, μπορεΐ, κι ακόμα σημαίνει ότι πρέπει νά προχωρήσει μέ γοργούς ρυθμούς στην άντιμετώπιση προβλημάτων πού από χρόνια λιμνάζουν και άποτελοῦν τροχόπέδη στην οίκονομική και έθνική μας άνάπτυξη.

Τά κυριώτερα αυτών των προβλημάτων είναι:

(α) Η άναδιοργάνωση και ό έκσυχρονισμός της Δημοσίας Διοικήσεως

Η Δημοσία Διοίκηση άποτελεΐ βασικό παράγοντα θετικής ή άρνητικής εξέλιξεως της οίκονομίας. Η σημερινή Δημοσία Διοίκηση χαρακτηρίζεται από πολύ χαμηλή άπόδοση και άναποτελεσματικότητα, από άδιαφορία, από αντίδραση, παρεμπόδιση αυτών πού έπιθυμοῦν νά προσφέρουν, από έχθρική στάση έναντι των πολιτών, από μεγάλο ποσοστό (50-80%) ύπαλλήλων χωρίς ή μέ περιορισμένο άντικείμενο, ένω υπάρχουν ύπηρεσίες μέ άνεπαρκές προσωπικό, από πολύμορφη, όπως λέγεται, έκμετάλλευση της θέσεως των δημοσίων ύπαλλήλων για νά καρπωθοῦν όφέλη, από δυσκινησία, από έλλειψη δημιουργικών πρωτοβουλιών, από πολύπλοκες διαδικασίες και μεγάλες καθυστερήσεις, από άναχρονιστική όργάνωση, από χαμηλά μέσα, από μακρές άπουσίες άρμοδίων, από χαμηλές άπαράδεκτα άμοιβές, από προσωπικό κατά πλειοψηφία χαμηλών δυνατοτήτων και από ιεραρχία ή όποία ύπονομεύεται από τόν κομματικό συνδικαλισμό.

Καταβάλλονται, βέβαια προσπάθειες, τά Υπουργεία νά μεταβληθοῦν σέ έπιτελικά όργανα και ή έκτέλεση των προγραμμάτων, ή άντιμετώπιση των καθημερινών προβλημάτων και ή έφαρμογή των νόμων νά μεταφερθει στην Τοπική Αυτοδιοίκηση (στίς Νομαρχίες και τούς Δήμους). Αυτή ή μεταβολή είναι χρήσιμη, αλλά δέν είναι έπαρκής, διότι δέν άντιμετωπίζει τά προβλήματα πού ήδη άνεφέρθησαν.

(2) Βλέπε σχετικό άρθρο «Ακτίνες» Ιουνίος 1999.

Είναι υπέρ αναγκαίο να μεταφερθούν οι πλεονάζοντες και άργόσχολοι υπάλληλοι στις υπηρεσίες που έχουν κενά, ώστε οι πολίτες να εξυπηρετούνται χωρίς καθυστερήσεις. Νά μειωθεί τό συντομώτερο, σταδιακά, ο αριθμός των υπαλλήλων που θά επιτρέψει τήν αύξηση των αποδοχών τους, σέ σύγχρονα επίπεδα, για να προσελκύσει νέους υψηλών προσόντων. Νά άποκατασταθεί ή ιεραρχία χωρίς παρεμβάσεις των συνδικαλιστικών πολιτικών οργάνων. Οι προαγωγές και άμοιβές, νά εξαρτώνται από τήν άποτελεσματικότητα, τήν άπόδοση και τή δημιουργική πρωτοβουλία βάσει κριτηρίων, στη διαμόρφωση των όποιων, πρέπει να συμμετέχει και τό προσωπικό, ώστε να είναι δυνατή ή άξιολόγηση του προσωπικού αντικειμενικά και με τή συμμετοχή προσωπικοτήτων υψηλού επιπέδου έξω τής πολιτικής. Νά είναι δυνατή ή άπόλυση του προσωπικού χαμηλής άπόδοσης και κακής συμπεριφοράς έξ ύποτροπής, με τρόπο που αυτή να εξασφαλίζεται με αντικειμενική κρίση και με άπόφαση μη πολιτικών προσώπων. Η άνάθεση μελετών και έργων και οι κρατικές προμήθειες, να άποφασίζονται από Έπιτροπές, με τρόπο που να εξασφαλίζεται ή έπωφελής και αντικειμενική κρίση, ώστε να σπάσουν τά διαπλεκόμενα συμφέροντα. Νά ιδιωτικοποιηθούν πολλές σημαντικές δραστηριότητες του Δημοσίου, βάσει συγκεκριμένων προϋποθέσεων και έλέγχου από εισαγγελείς, όπου είναι αναγκαίο, ώστε να επιτυγχάνεται ή ταχύτερη και καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών και των Νομικών Προσώπων, όπως π.χ. ο έλεγχος των βιβλίων όλων των εταιριών από Όρκωτούς Λογιστές και τέλος, ή άπλοποίηση των διαδικασιών, ώστε ο ενδιαφερόμενος για έπενδύσεις να μη βασανίζεται.

(β) Η άποκρατικοποίηση

Οι Δημόσιες Έπιχειρήσεις Κοινής Ωφελείας, οι όποτες ούσιαστικά συμβάλλουν στην άνάπτυξη, έχουν έντονα τά χαρακτηριστικά των Δημοσίων Έπηρεσιών. Η άγορά ενέργειας και τηλεπικοινωνιών

άπελευθερώνεται μέσα στο χώρο τής Εύρώπης και συνεπώς, ο συναγωνισμός θά έκσυγχρονίσει τή ΔΕΗ και τόν ΟΤΕ. Υπάρχουν, όμως, άλλες ΔΕΚΟ όπως ή ΕΥΔΑΠ, τά άεροδρόμια, οι λιμένες κλπ., ο συνεχής έκσυγχρονισμός των όποιων άπαιτεί έπενδύσεις. Οι έν λόγω ΔΕΚΟ πρέπει να μετατραπούν σε Άνώνυμες Έταιρείες, να άπαλλαγούν από τό πλεονάζον προσωπικό, τό όποιο πρέπει να μεταφερθεί σε υπηρεσίες του Δημοσίου και οι έπενδύσεις συνεχούς έκσυγχρονισμού να εξασφαλιστούν δι' άυτοχρηματοδότησεως τύπου Β.Ο. και Ο. (Build-Operate and Own, δηλαδή Οικοδόμησε-Λειτουργήσε και Κάτεχε), όπως δημιουργείται τό άεροδρόμιο των Σπάτων και τό Δημόσιο θά συμμετέχει με ένα σεβαστό ποσοστό στο κεφάλαιο και τά κέρδη και θά έχει τή δυνατότητα να διατηρεί τήν ιδιοκτησία βασικών παγίων στοιχείων. Τό Δημόσιο, πρέπει να έχει τή δυνατότητα να τερματίζει τή συνεργασία, ύστερα από όρισμένες προϋποθέσεις και διαδικασίες που θά άφορούν και τήν εξόφληση κεφαλαίων έπενδυθέντων. Κεφάλαια για τόν συνεχή έκσυγχρονισμό μπορεί να άντλούνται και διά τής μεθόδου των μακροχρόνιων μισθώσεων (leasing).

Διά τής άποκρατικοποίησης αυτής τής μορφής πολλών ΔΕΚΟ α) θά διακοπούν οι άίμοραγίες των ζημιών που καλύπτονται από τόν Προϋπολογισμό, οι όποιες προκαλούνται από τό πλεονάζον προσωπικό και τήν κακή διοίκηση. β) Δέν θά άπαιτούνται κεφάλαια από τόν Προϋπολογισμό του Κράτους. γ) Τό Δημόσιο θά πορίζεται κεφάλαια αντί να δαπανά. Θά εξυπηρετείται ή Οικονομία με συναγωνισμό τρόπο, που διευκολύνει τς έπενδύσεις και τήν ύγιη άπασχόληση. δ) Η διακοπή καλύψεως ζημιών και ο πορισμός κερδών εκ τής λειτουργίας των ΔΕΚΟ, βελτιώνει τά δημοσιονομικά τής χώρας και θά επιτρέψει τή μείωση των φόρων και τήν κάλυψη άλλων αναγκών των πολιτών. Δημόσιες Έπιχειρήσεις, οι

όποιες δέν είναι κοινής ώφελείας, αλλά συναγωνίζονται στην έλεύθερη άγορά, πρέπει νά άποκρατικοποιηθοϋν τό συντομώτερο και νά διακοπεί ή κάλυψη τών ζημιών τους άπό τό δημόσιο Προ-ύπολογισμό.

(γ) 'Η Γεωργία

'Η γεωργία άπασχολεί τό 22% τοϋ πληθυσμοϋ τής χώρας και παράγει περίπου τό 13% τοϋ Α.Ε.Π. πού σημαίνει ότι οί άγροτικοί πληθυσμοί άποδίδουν περίπου τό μισό τών άστικών πληθυσμών.

'Η γεωργία έχει ένισχυθεί κατά τά τελευταία δεκαπέντε χρόνια μέ πολύ μεγάλη ποσά, χωρίς νά γίνει καμία βελτίωση στην άναδιάρθρωση τών καλλιεργειών και στόν έκσυγχρονισμό τής καλλιέργειας για τή σοβαρή μείωση τοϋ κόστους και τή βελτίωση τής ποιότητας. Τό μόνο πού έγινε είναι ή ύπερβολική αύξηση στά άστικά και ήμιαστικά άγροτικά κέντρα τών νυχτερινών κέντρων.

'Η γεωργία στην Ε.Ε. άπασχολεί μόνο περίπου τό 5% τοϋ πληθυσμοϋ μέ τάση μειώσεως στό 3%. Σέ όρισμένες χώρες, ή γεωργία παρουσιάζει ύψηλές άποδόσεις και τάση περαιτέρω αύξήσεως τοϋ κατά κεφαλήν άγροτικοϋ εισοδήματος. 'Η μεταβολή τής Κοινής 'Αγροτικής Πολιτικής τής Ε.Ε. πρέπει νά άντιμετωπισθεί έπειγόντως, μέ έπαναστατικές μεταβολές, άν ή χώρα μας θέλει ν' άποφύγει έκρηκτικές καταστάσεις στην ύπαιθρο. Οί μεταβολές στη γεωργία πρέπει νά γίνουν μέ τρόπο, ώστε τό εισόδημα τών γεωργών νά κρατηθεί σέ ικανοποιητικά επίπεδα, νά κρατηθεί ό πληθυσμός στην ύπαιθρο και νά βελτιωθεί τό περιβάλλον. Για τόν σκοπό αυτό προτείνονται:

— 'Ο άναδασμός τής γής, για τή μείωση τοϋ κόστους μέ τή μαζική καλλιέργεια και τήν ταχεΐα άντιμετώπιση τών καταστροφών άπό θεομηνίες, μέ τή γρήγορη έπανασπορά.

— Τήν έφαρμογή τών εξέλιξεων τής τεχνολογίας για τή σοβαρή αύξηση τής παραγωγής, τή μείωση τοϋ κόστους και τή βελτίωση τής ποιότητας παραγωγής.

— Νά αξιοποιηθοϋν οί θερμές πηγές τής 'Ελλάδος και άλλες ήπιες μορφές πηγών ενέργειας στην παραγωγή, για τή μείωση τοϋ κόστους παραγωγής, όπως π.χ. στη θέρμανση θερμοκηπίων.

— Νά συσταθοϋν έταιρείες μέ τή συμμετοχή τών γεωργών, οί όποιες (όπως στην 'Ολλανδία) συγκεντρώνουν, τυποποιούν, συσκευάζουν, έπεξεργάζονται και έμπορεύονται χονδρικόως τά προϊόντα, ώστε οί γεωργοί νά συμμετέχουν στό τελικό άποτέλεσμα. Οί έν λόγω έταιρείες χρησιμοποιούν γεωπόνους και ειδικούς έπιστήμονες για τή συνεχή αύξηση τής παραγωγικότητας, τή βελτίωση τοϋ κόστους και τής ποιότητας παραγωγής.

— Νά συσταθεί έταιρεία ύπεραγορών λιανικής πωλήσεως γεωργικών προϊόντων μέ τή συμμετοχή τών γεωργών.

— Νά δημιουργηθοϋν σταδιακά σέ όλες τές άγροτικές άστικές περιοχές βιομηχανικές και βιοτεχνικές περιοχές για έλαφρά βιομηχανία και βιοτεχνία έπεξεργασίας άγροτικών προϊόντων και λοιπών έξαγωγικών ειδών, ώστε οί άγρότες νά έχουν τή δυνατότητα και άλλης άπασχόλησης.

— Νά αναπτυχθεί ό 'Αγροτουρισμός ίδια κοντά στίς περιοχές μέ τουριστικό ενδιαφέρον. Στίς όρεινές περιοχές ν' αναπτυχθεί ό τουρισμός ύγιεινής διατροφής και γενικώτερα ύγιεινής ζωής, πού άρχίζει και αναπτύσσεται τελευταία. 'Η 'Ελλάδα έχει διεθνώς καλό όνομα λόγω τής όμορφιάς τών βουνών της και τής μεσογειακής διατροφής.

— Νά αύξηθεί ή σταβλισμένη προβατοτροφία για τήν παραγωγή φέτας, τής όποίας ή ζήτηση αναπτύσσεται στην Εϋρώπη, αλλά και σέ άλλες χώρες τής Μέσης 'Ανατολής.

— Νά μελετηθεί ή ανάπτυξη άλλων κλάδων παράλληλης απασχόλησης όπως ή μελισσοκομική, ή θηροτροφία, ή έκτροφή γουνοφόρων ζώων, ή παραγωγή κρέατος από ήμικτηρόμενα άγρια ζώα, του όποιου ή τιμή είναι ύψηλή, ή ανάπτυξη των δασών μέ δένδρα ύψηλής απόδοσης σέ ξύλο και άλλα δασικά προϊόντα, ή ίχθυοκαλλιέργεια χελιού και πέστροφας σέ παραποτάμιας περιοχές κλπ.

Οι επενδύσεις στή γεωργική παραγωγή, εκτός των έγχείων βελτιώσεων, είναι σχετικά μικρές και ό χρόνος πραγματοποιήσεως σχετικά σύντομος. Χρόνος απαιτείται για τήν αναπροσαρμογή και τή δοκιμαστική έφαρμογή και τήν άλλαγή νοοτροπίας. Η γεωργία κατ' αυτή τήν περίοδο βέβαια, πρέπει ν' άπαλλαγεί από τους δασμούς επί των καυσίμων και του γεωργικού έξοπλισμού.

Άς σημειωθεί, ότι ή ίχθυοκαλλιέργεια άνεπτύχθη τά τελευταία χρόνια στήν Ελλάδα από τό μηδέν. Σήμερα καλύπτει τό 35% τής Ευρωπαϊκής παραγωγής, μέ τάση άνόδου, εκ τής όποιας τό μεγαλύτερο μέρος έξάγεται και μάλιστα στήν Ιταλία, γιατί τά Έλληνικά ψάρια είναι εύγευστότερα.

(δ) Ο σχεδιασμός αξιοποίησης των υδάτινων πόρων και ή γενική χωροταξική μελέτη τής Ελλάδος

Ένα σοβαρό θέμα τής οικονομικής ανάπτυξεως, είναι ή έπάρκεια ύδατος. Συνεπώς είναι άναγκαίο νά καταγραφούν τά έπιφανειακά και ύπόγεια ύδατα και νά προγραμματισθεί ή αξιοποίησή των για τήν άρδευση, τήν ύδρευση και τή βιομηχανική παραγωγή, όπως είναι άναγκαίο νά μελετηθεί ή κατά τό δυνατόν ανακύκλωση για ώρισμένες χρήσεις.

Επίσης, στήν οικονομική ανάπτυξη θά συμβάλει μία γενική χωροταξική μελέτη τής Ελλάδος, όπου θά καθορισθούν οι περιοχές επεκτάσεως των πόλεων, ανάπτυξεως του τουρισμού, οι άρχαιολογικοί χώροι, οι περιοχές βιομηχανικής και έμ-

πορικής ανάπτυξεως και οι χώροι βελτιώσεως των δικτύων μεταφορών για νά μειωθούν πολλά προβλήματα κατά τήν πραγματοποίηση επενδύσεων.

(ε) Τουρισμός

Η ανάπτυξη του τουρισμού έχει τή δυνατότητα νά συμβάλει στήν αύξηση τής απασχολήσεως και του εισοδήματος. Πρέπει τό συντομότερο νά αναπτυχθεί ό Χειμερινός Τουρισμός, τόσο γιατί τά Έλληνικά βουνά είναι δημοφιλή και οι χώροι του σκί είναι καλοί και υπάρχουν δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξεώς τους, όσον και για τήν φιλοξενία τής τρίτης ηλικίας των κατοίκων των βορειών χωρών τής Ευρώπης. Η Ελλάδα μπορεί νά γίνει ή Φλόριδα, ή Άριζόνα και ή Καλιφόρνια τής Ευρώπης. Ο χειμερινός τουρισμός θά έχει τεράστια σημασία διότι θά αύξηθεί ή απασχόληση και θά αξιοποιηθούν τά ξενοδοχεία όλο τό χρόνο, μέ σημαντική αύξηση τής κερδοφορίας των, δεδομένου ότι οι σταθερές δαπάνες των καλύπτονται κατά τή διάρκεια του θέρους.

Η ανάπτυξη του τουρισμού άπαιτεί:

— Συναγωνίσιμη περιποίηση των ξενοδοχείων.

— Καλύτερη προστασία και ανάπτυξη του περιβάλλοντος: προστασία των θαλασσών, διαπαιδαγώγηση του Έλληνικού λαού για τή διακοπή τής ρυπάνσεως. Ανάπτυξη σέ όλες τίς πόλεις μονάδων καθαρισμού αποβλήτων και βιομηχανικών λυμάτων. Άλλαγή καυσίμων στά αυτοκίνητα. Άρχίζει ή χρήση λεωφορείων κινουμένων μέ φυσικό άέριο. Τό μέτρο μπορεί νά γενικευθεί. Διατήρηση του παραδοσιακού άρχιτεκτονικού ρυθμού κάθε περιοχής. Προστασία των δασών κατά τό θέρους και άναδάσωση. Βελτίωση τής αστυνόμευσεως και τής ασφαλείας των πολιτών.

— Στήν ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί νά βοηθήσει και ή καλύτερη ανά-

πτυξη και έκμετάλλευση των πολιτιστικών αξιών της Ελλάδος.

Αυτά τὰ μέτρα ωφελούν την Ελλάδα, ανεξάρτητα από τή συμβολή τους στην ανάπτυξη του Τουρισμού.

(στ) 'Απελευθέρωση τῆς ἀγορᾶς ἐργασίας καὶ ἡ Κοινωνική 'Ασφάλιση

Ἡ Βρετανία καὶ οἱ Η.Π.Α. ἐπέτυχαν ὑψηλό βαθμὸ ἀπασχολήσεως, ἀπελευθερώνοντας τὴν ἐργασία. Καλὸν εἶναι νὰ τίς μιμηθοῦμε. Εἶναι ἐπίσης ἀναγκαῖο νὰ μελετηθεῖ ἔγκαιρα τὸ πρόβλημα τῆς Κοινωνικῆς 'Ασφαλίσεως καὶ 'Ἐξυγιάνσεως τοῦ ΙΚΑ καὶ τῶν 'Ασφαλιστικῶν Ταμείων τῆς χώρας, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ γεγονότος τῆς αὐξήσεως τῶν γερόντων καὶ μειώσεως τῶν νέων, λόγῳ τοῦ δημογραφικοῦ προβλήματος.

(ζ) Παιδεία

Δέν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξει ἀνάπτυξη χωρὶς παιδεία. Ἡ παιδεία πρέπει ν' ἀποτελέσει τὸν ὑπ' ἀριθμὸν ἓνα στόχο τῆς Πολιτείας, ὄχι μόνον γιὰ τὴν ἀνάπτυξη, ἀλλὰ καὶ διότι ἄλλως, δέν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξει προαγωγή τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ βασικοὶ σκοποὶ τῆς παιδείας πρέπει νὰ εἶναι:

— Ἡ ἠθικὴ καλλιέργεια. Χωρὶς ἦθος δέν ὑπάρχει ζωὴ καὶ ἀνάπτυξη. Ἡ διαφθορὰ ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα ἐμπόδια ἀναπτύξεως κατὰ τὴ Διεθνή Τράπεζα καὶ τὸ Διεθνές Νομισματικὸ Ταμεῖο.

— Ἡ μάθηση καὶ ἡ καλλιέργεια τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ Γραμματείας. Ἡ Ἑλληνικὴ Γραμματεία ἔχει πνευματικὰ ἀναθρέψει τὸν Εὐρωπαϊκὸ Πολιτισμὸ.

— Ἡ γενικώτερη μόρφωση, βάσει τῶν ἐπιστημονικῶν ἐξελίξεων.

— Ἡ σοβαρὴ καὶ αὐστηρὴ κατάρτιση στὰ Πανεπιστήμια,

— Ἡ σωματικὴ διάπλαση καὶ συναισθηματικὴ καλλιέργεια.

Στὴν Εὐρώπη ὑπάρχουν χώρες μὲ ἐπιτυχημένη παιδεία. Ἡ Ἑλλάς ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ πάρει τὰ καλύτερα στοιχεῖα καὶ νὰ διαμορφώσει μία παιδεία συναγωνίσιμη μέσα στὸν Εὐρωπαϊκὸ καὶ τὸν διεθνεῖ χῶρο, βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, ἡ ὁποία καὶ ἀποτελεῖ μία ἀπὸ τίς τρεῖς βάσεις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

(η) Ἡ Δημόσια Ὑγεία

Τὰ Δημόσια Νοσοκομεῖα, στὰ ὁποῖα καταφεύγουν ἰδιαίτερα οἱ χαμηλοτέρου εἰσοδήματος πολῖτες, παρουσιάζουν ὅλα τὰ μειονεκτήματα τῆς Δημοσίας Διοικήσεως. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναδιοργανωθοῦν καὶ νὰ βελτιωθεῖ τὸ ἐπίπεδόν τους. Στὴν Μ. Βρετανία λειτουργοῦν Δημόσια Νοσοκομεῖα, τὰ ὁποῖα εἶναι πρότυπα παροχῆς, ὑπηρεσιῶν ὑγείας. Θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τὰ μιμηθοῦμε μὲ τίς ἀπόλυτα ἀναγκαῖες προσαρμογές.

Τὸ χρέος ὅλων

Ἡ ἀνάπτυξη καὶ ὁ ἐκσυγχρονισμὸς τῆς χώρας μας εἶναι ἀσφαλῶς θέμα τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ γενικότερα τῶν ἰθινόντων, εἶναι ὁμῶς καὶ θέμα ὅλων τῶν Ἑλλήνων μηδενὸς ἐξαιρουμένων. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἔχουν ἓνα χρέος, ἓνα μεγάλο χρέος ἔναντι τῆς πατρίδος, τοῦ ἑαυτοῦ των, τῶν παιδιῶν τους καὶ τῶν γενεῶν πού θ' ἀκολουθήσουν. Ὅλοι πρέπει ν' ἀλλάξουμε νοοτροπία καὶ ν' ἀντιληφθοῦμε πῶς ἡ ἀνάπτυξη καὶ ὁ ἐκσυγχρονισμὸς τῆς χώρας δέν εἶναι νοητὸ νὰ στηρίζεται μόνον στὴν οἰκονομικὴ βοήθεια τῶν ἄλλων λαῶν καὶ τῶν προσπαθειῶν τῶν ἐκάστοτε κυβερνήσεων εἶναι καὶ θέμα ὅλων μας.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΔΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
Ὁμ. Καθηγητῆς τοῦ Οἰκονομικοῦ
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΟΤΑΝ ΤΟ ΕΘΝΟΣ ΕΔΟΚΙΜΑΖΕΤΟ

Α'

Μέ την συμπλήρωση πενήντα ετών από την λήξη της εθνικής περιπέτειας, ή όποια άκολούθησε τόν δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, μέ την ένοπλη εξέγερση της άριστεράς παρατάξεως, για την κατάληψη έκ μέρους της τής έξουσίας στην Έλλάδα γίνονται συχνά πυκνά πολλές άναδρομές είτε σέ δημοσιογραφικό είτε σέ ιστορικό έπιστημονικό επίπεδο, προκειμένου νά άποτιμηθοϋν τά γεγονότα της περιόδου εκείνης, για τά όποια όμως οι τότε συγκρουσθείσες παρατάξεις και οι διάδοχοι αυτών προβάλλουν τίσ δικές τους άπόψεις και έρμηνείες.

Και στίς άναφορές αυτές, στά γεγονότα της περιόδου εκείνης γίνεται σαφής ένιοτε λόγος για τόν ρόλο και την θέση, την όποίαν έλαβαν τά συνεργαζόμενα χριστιανικά σωματεία «ό Άπόστολος Παϋλος» και ή άδελφότης Θεολόγων «ΖΩΗ».^(*)

Θεωρούμε λοιπόν σκόπιμο νά δοθοϋν όρισμένες εξηγήσεις για την στάση αυτή πρός την σωστή έννημέρωση των άναγνωστών μας από τυχοϋσα έπιπόλαια παραπληροφόρησή των έκ μέρους των δια-

(*) **Σημείωση.** Συγκεκριμένα σχετικά πρόσφατα άναφέρθηκε έπικριτικά τό «Ποντίκι» στό φύλλο της 11 Ματίου 1999 και ή «Καθημερινή» στό φύλλο της 2 Ματίου 1999 όπου κάνει λόγο για μία σχετική άνακοίνωση του κ. Βασίλη Μακρίδη (Πανεπιστήμιο του Έρφορτ) σέ διεθνές τριήμερο συνέδριο μέ θέμα: «Έσωτερικές και διεθνείς διαστάσεις του έλληνικού έμφυλού πολέμου» στό κέντρο Έλληνικών σπουδών του Κίνγκ Κόλετζ του Πανεπιστημίου του Λονδίνου.

φόρων μέσων μαζικής έννημέρωσεως και του πλήθους των βιβλίων που άναφέρονται στην περίοδο αυτήν.

Β'

Η σύγκρουση αυτή, ή όποία εξέλιχθηκε σέ τρείς φάσεις γύρους, —κατά την όρολογία της άριστεράς— διήρκεσε από τό 1942 μέχρι τά τέλη Αϋγούστου 1949.

Η πρώτη φάση, εκείνη της κατοχικής περιόδου, χαρακτηρίζεται από την όργάνωση και άνάπτυξη του άνταρτικού κινήματος της άριστεράς κυρίως στην όρεινή Έλλάδα, όπου μεταξύ των άλλων σκοπών του έπεδιώκετο και ή διάλυση και συντριβή κάθε άλλης άνταρτικής όργανώσεως, που δέν έλέγγετο από τό Κ.Κ.Ε., οΐτως ώστε νά μονοποληθεί ύπ' αυτών ή άντιστασιακή δράση.

Η δεύτερη φάση είναι εκείνη του Δεκεμβρίου του 1944, όπότε δύο μήνες περίπου μετά την άποχώρηση των στρατευμάτων κατοχής και ένώ τά ένοπλα τμήματα της άριστεράς ήλεγchon τό μεγαλύτερο μέρος της άπελευθερωθείσας από τους Γερμανούς εθνικής έπικράτειας, ή άριστερά έπεχείρησε νά καταλάβει και τά τελευταία έρείσματα τά όποια ήσαν ύπό τόν έλεγχο της Κυβερνήσεως Έθνικής Ένότητας που είχε έλθει από την Μέση Άνατολή στην Άθήνα, προκειμένου νά ύπαχθει και τό κέντρο ύπό την έξουσία της.

Μετά την στρατιωτική της άποτυχία στην μάχη των Άθηνών και την ύπογραφή της συμφωνίας της Βάρκιζας (Φεβρουάριος 1945) ή άριστερά άνασυγκρο-

τεῖ μυστικά, σέ κέντρα ἐκπαιδεύσεως στίς γειτονικές Βαλκανικές χώρες πού εἶχαν ἤδη ὑπαχθεῖ στόν σοβιετικό συνασπισμό, τόν πολεμικό της ὄργανισμό, προκειμένου νά ἐξαπολύσει τήν ἀνοιξη τοῦ 1946 τήν τελική της ἐπίθεση γιά τόν ἐπιδιωκόμενο σκοπό.

Ὅλη αὐτή ἡ σκληρή γιά τόν τόπο δοκιμασία ἔχει χαρακτηριθεῖ, ἰδίως τίς δύο τελευταῖες δεκαετίες, ὡς ἐμφύλιος πόλεμος. Ὁ ὅρος αὐτός ἀνταποκρίνεται στά πράγματα μόνον ὑπό τήν ἔννοια, ὅτι τό αἷμα πού ἐχύνετο κατά τίς φάσεις τῶν πολεμικῶν αὐτῶν συγκρούσεων καί ἀπό τίς δύο ἀντιμαχόμενες πλευρές ἦταν ἑλληνικό. Πέραν ὅμως τούτου οἱ συνθήκες κάτω ἀπό τίς ὁποῖες διεξήγετο ὁ ἀγώνας αὐτός, τά αἷτια καί οἱ ἐπιδιωκόμενοι στόχοι δέν εἶχαν ἀποκλειστική ἐσωτερική βάση.

Τήν περίοδο αὐτή καί ἐν ὄψει τῆς συντριβῆς τοῦ Ἄξονα ἐπραγματοποιούντο μεγάλες ἀνακατατάξεις στόν εὐρωπαϊκό χώρο. Ἡ Σοβιετική Ἐνωση μετά ἀπό ὑπερεικοσαετή ἀπομόνωση ἀπό τά διεθνή πράγματα ὕστερα ἀπό τήν ἐπιτυχία τῆς μπολσεβικικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917 καί τήν ἐγκαθίδρυση τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστώτος στήν ἀπέραντη αὐτή χώρα, ἐπανήρχετο στήν Εὐρώπη μέ τόν ἀέρα τῆς νικητριάς δυνάμεως καί τήν ἀπαίτηση τῆ διευρύνσεως τῆς ζώνης ἐπιρροῆς της στήν Ἀνατολική καί Κεντρική Εὐρώπη. Μέ τήν συμφωνία Τσώρτσιλ, Στάλιν τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1944 στή Μόσχα, ἡ ὁποία ἐπικυρώθηκε λίγους μῆνες ἀργότερα στήν Γυάλτα κατά τήν συνάντηση τῶν ἡγετῶν τῶν τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἡ Ἑλλάδα θά ἀνήκε στήν σφαῖρα ἐπιρροῆς τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Τήν ἀνατροπή αὐτῆς τῆς συμφωνίας ἐπεχείρησε ντέ φράκτο ἡ ἀριστερά στήν Ἑλλάδα μέ τό ἐγχείρημα τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1944 καί στή συνέχεια μέ τόν λεγόμενο τρίτο γύρο τῆς περιόδου 1946-1949.

Εἶναι σαφές —καί κανεῖς καλοπροαίρετος μαρξιστής δέν θά τό ἀμφισβητοῦσε— ὅτι ὁ ἀγώνας τῆς ἀριστερᾶς στά

χρόνια αὐτά ἐνετάσσετο στό γενικώτερο σχέδιο τοῦ διεθνοῦς κομμουνιστικοῦ κινήματος γιά τήν ἐξάπλωση τοῦ ἐπαναστατικοῦ ταξικοῦ πνεύματος καί τήν ἐγκαθίδρυση σέ εὐρύτερα γεωγραφικά διαμερίσματα τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου.

Τό τί ἐσήμαινε αὐτό γιά τόν τόπο καί τόν ἑλληνικό λαό σέ περίπτωση στρατιωτικῆς νίκης τῆς ἔνοπλης ἀριστερᾶς δέν εἶναι ἀνάγκη νά ἀναπτυχθεῖ διεξοδικώτερα.

Ἀπό ὅ,τι ἦταν καί τότε γνωστό καί ἀπό ὅ,τι ἐπιβεβαιώθηκε μεταγενέστερα μετά τήν πτώση τῶν καθεστώτων τοῦ λεγομένου «ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ», τυχοῦσα ἐπικράτηση τῆς ἀριστερᾶς στήν Ἑλλάδα ἐσήμαινε τήν ἐγκαθίδρυση ἐνός δογματικοῦ τυραννικοῦ καθεστώτος, μέ πλήρη ἀνατροπή τῆς κοινωνικῆς καί πολιτικῆς τάξεως, ὅπου ὀλόκληρη ἡ ζωή τῶν ἀτόμων θά ἦταν ὑπό τόν ἔλεγχον τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόμματος καί κάθε ἔννοια πνευματικῆς ἐλευθερίας καί διακινήσεως ἰδεῶν ἦταν ἀπαγορευμένη. Εἰδικώτερα ἡ Ἐκκλησία εὐρίσκετο οὐσιαστικά ὑπό διωγμό, ἄν καί ὑφίστατο ἡ ἀνεγνωρισμένη ἀπό τό κράτος καί ὑπό τόν ἄμεσον ἔλεγχό του Ἐκκλησιαστική ἱεραρχία.

Πέραν ὅμως αὐτῶν ἀπό τήν δεκαετία τοῦ 1920 ἐκνοφορεῖτο στά ἀνώτερα κλίμακα τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ ἡ ἰδέα τῆς Βαλκανικῆς ὀμοσπονδίας, ὅπου θά ἐνετάσσετο καί τό δημιουργηθισόμενο Μακεδονικό κράτος συντιθέμενο ἀπό τήν ἑλληνική Μακεδονία, τήν Μακεδονία τῶν Σκοπίων (Γιουγκοσλαβική) καί ἐκεῖνη τοῦ Πιρίν (Βουλγαρική), πράγμα πού σέ περίπτωση ἐφαρμογῆς τῆς ἰδέας αὐτῆς ἐσήμαινε τόν ἀκρωτηριασμό τῆς Ἑλλάδας. Βέβαια μιά τέτοια ἰδέα δέν ἔτυχε στήν συνέχεια ἐφαρμογῆς, ἐνδεχομένως λόγω τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν κατά τόπους (Γιουγκοσλαβία - Βουλγαρία) ἡγετῶν τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων. Ὅμως ἕνας τέτοιος κίνδυνος γιά τήν ἀκεραιότητα τῆς πατρίδος μας σέ περίπτωση ἐπικρατήσεως τῶν ἀνταρτῶν τήν περίοδο

εκείνη ήταν μέσα στα πλαίσια του δι-
νατοῦ. Αὐτές ἦσαν οἱ συνθήκες καί οἱ
ἐπαπειλόμενοι κίνδυνοι, τοὺς ὁποίους ὁ-
φειλε νά ἀντιμετωπίσει ὁ ἑλληνικός λαός
καί ἡ πνευματική του ἡγεσία στά πρῶτα
μεταπολεμικά χρόνια, τήν στιγμή μάλιστα
κατά τήν ὁποία οἱ ἄλλοι Εὐρωπαϊκοί
λαοί ξεκινούσαν τόν ἀγῶνα γιά τήν ἀ-
νασυγκρότηση τῶν πατρίδων τους ἀπό
τά ἐρείπια πού ἄφησε ὁ δεύτερος παγ-
κόμιος πόλεμος.

Γ'

Τό νεοελληνικό χριστιανικό κίνημα τό
κατευθυνόμενον ἀπό τήν ἀδελφότητα
θεολόγων «ΖΩΗ» εἶχε ἀναπτύξει σημαν-
τική πνευματική, ἐθνική καί κοινωνική
δραστηριότητα στά χρόνια τοῦ πολέμου
καί τῆς ἐχθρικής κατοχῆς τόσο στό κέν-
τρο ὅσο καί στήν συμπρωτεύουσα, τήν
Θεσσαλονίκη καί τήν ἑλληνική ἐπαρχία
καί ἀποτελοῦσε ὑπολογίσιμο παράγοντα
στήν διαμόρφωση τοῦ πνευματικοῦ κλί-
ματος στήν ἑλληνική κοινωνία καί ἰδιαί-
τερα στήν νεολαία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης,
ἡ ὁποία εἶχε ἐκτιμήσει τόν ζῆλο, τήν
ἀνιδιοτέλεια καί τήν ὀρθή κατεύθυνση
τήν ὁποία ἐχάραξαν τά πρόσωπα πού
ἐκπροσωποῦσαν τό ἔργο αὐτό.

Στή νέα αὐτή δοκιμασία τοῦ λαοῦ τοῦ
Θεοῦ δέν μποροῦσε ἡ ἡγεσία τοῦ κινή-
ματος αὐτοῦ νά παραμείνει ἀπαθής.

Νά συμπλεύσει μέ τοὺς ἐπαναστάτες,
προφανῶς γιά πάρα πολλοὺς λόγους, καί
κυρίως λόγῳ τῆς ὑλιστικῆς ἀθεϊστικῆς
ιδεολογίας τῶν κομμουνιστῶν, ἦταν ἀ-
διανόητο νά καλυφθεῖ πίσω ἀπό μία
οὐδέτερη γραμμή καί νά ἀδρανήσει
μπροστά στό νέο δράμα τοῦ λαοῦ ἦταν
βέβαια βολικό, ἦταν ὅμως φυγομαχία.
Νά συμμαχήσει μέ τοὺς πολιτικούς ἀν-
τιπάλους τοῦ κομμουνισμοῦ —ὅπως θέ-
λουν νά τό ἐμφανίσουν οἱ σύγχρονοι
ἀριστεροί ἀναθεωρητές τῆς ἱστορίας—
δέν ἦταν στίς προθέσεις τῆς.

Μέ τό συναίσθημα τῆς εὐθύνης τῆς
κρίσιμης αὐτῆς γιά τό ἔθνος στιγμῆς οἱ
ἡγέτες τοῦ χριστιανικοῦ ἔργου ἐπέλεξαν
τήν δική τους γραμμή, ἡ ὁποία συνί-
στατο ἀφ' ἐνός στήν διαφύτιση τοῦ μα-

χομένου ἔθνους, τόσο τοῦ ἔνοπλου τμή-
ματος αὐτοῦ, ὅσον καί τοῦ ἀμάχου
πληθισμοῦ γιά τό νόημα τοῦ ἀγῶνα αὐ-
τοῦ καί ἀφ' ἐτέρου νά κάνουν λόγο γιά
μία καινούργια Ἑλλάδα, ἡ ὁποία ἔπρεπε
νά οἰκοδομηθεῖ ἐπάνω σέ γερά πνευμα-
τικά θεμέλια τῆς χριστιανικῆς ζωῆς μετά
τό πέρας τῆς δοκιμασίας αὐτῆς.

«Νά γιατί ἀγωνιζόμεθα. Γιά τήν ἐλευ-
θερία μας καί γιά τή ζωή μας. Ὁ ἀγῶν
μας εἶναι ἀγῶν ζωῆς καί θανάτου. Ἄ-
γῶν πού δέν τόν ἠθέλαμε. Πού ἐκάναμε
ὄ,τι μποροῦσαμε γιά νά τόν ἀποφύγουμε.
Οὔτε ἐμισήσαμε, οὔτε μισοῦμε καί τώρα
ἀκόμη κανένα. Κανένα λαό καί κανένα
ἄνθρωπο. Ἄλλά τώρα μέ τήν ἀδικη,
λυσσοασμένη, ἐξοντωτική ἐπίθεση πού μᾶς
γίνεται δέν μᾶς μένουν παρά μόνον δύο
λύσεις. Ἡ μία εἶναι νά παραδοθοῦμε
στήν σκλαβιά καί στόν ἄγριο μαρτυρικό
φρικαλέο θάνατο. Ἡ ἄλλη νά ἀγωνι-
σθοῦμε. Καί φυσικά κάνουμε τό δεύτε-
ρο. Γι' αὐτό ἀγωνιζόμεθα. Καί αὐτό
εἶναι τό νόημα τοῦ ἀγῶνος μας. Καί
αὐτή εἶναι ἡ αἰτία γιά τήν ὁποία καί
ὁ στρατιώτης μας, ἀντί νά εἶναι, ὅπως
θά ἔπρεπε, στό σπίτι του, στό χωράφι
του, στό ἐργατήρι του, στό γραφεῖο του,
στή γυναῖκα του, στά παιδιά του, στέκει
ἐκεῖ μέ τό ὄπλο στά χέρια. Γιά νά
μπορέσῃ νά γυρίσῃ πίσω στό χωράφι
του, στήν εἰρηνική του ζωή σάν ἄνθρω-
πος ἐλεύθερος, νά μήν ἰδῇ τή γυναῖκα
του νά ἀτιμάζεται, τά παιδιά του εἶτε
νά τσακίζονται κάτω ἀπό τό πέλημα τοῦ
Σλαίου, εἶτε νά ἀπάγονται στήν γενίτσα-
ριά γιά νά τόν σφάζουν κατόπιν ἐκεῖνα
τά ἴδια. Γιά νά ζήσῃ τίς πολλές ἢ λίγες
ῶρες ζωῆς πού τοῦ ἀφήνει ὁ Θεός ἀ-
ναπνέοντας σάν ἄνθρωπος ἐλεύθερος τόν
ἀέρα πού μᾶς ἔδωσε εἰς ὅλους ὁ Θεός
νά τόν ἀναπνέουμε σάν ἐλεύθεροι καί
ἀγαπημένοι ἄνθρωποι.»^(*)

(*) **Σημείωση.** Αὐτό εἶναι τό συμπέρασμα
στό ὁποῖο καταλήγει ὁ συντάκτης τοῦ φυλ-
λαδίου: «Διατί ἀγωνιζόμεθα. «Ἐνα γράμμα
γιά τόν Ἑλληνα τῶν μετόπισθεν» πού κυκλο-
φόρησε ὁ σὺλλογος «τό Ἑλληνικόν Φῶς» τό
ἔτος 1949 σέ δεκάδες χιλιάδες ἀντίτυπα.

Δ'

“Όμως ό άγώνας κατά τής έπανασταθμένης άριστεράς δέν θά έκρίνετο μόνον στό πεδίο τών μαχών. Έπρεπε ή άνταρσία νά ήττηθει και νά άφοπλισθει και στό ιδεολογικό πεδίο. Διότι ό όλοθρευτής κομμουνισμός είχε τήν έξυπνάδα, και άν θέλετε τήν ικανότητα, νά άρπάξει και νά οικειοποιηθει τόν πνευματικό όπλισμό, πού έπρεπε νά είναι στην διάθεση όχι του όλέθρου, αλλά τής ζωής του Έθνους, του Έθνους εκείνου, πού τρεις χιλιάδες χρόνια τώρα είναι στην πρωτοπορία του πνεύματος. Και πριν από όλα είχε τήν έξυπνάδα νά πάρει για όπλο τήν τρομερή και βασανιστική και όμως μακαριστή πείνα και δίψα τής δικαιοσύνης, πού άπασχολεί τόσο έντονα τόν σύγχρονο άνθρωπο. Τόν βασανίζει άκριβώς γιατί είναι εύγενική και πολλές φορές έντελώς άνιδιοτελής ή πείνα και ή δίψα αυτή.

Και τό σύνθημα τής άριστεράς για κοινωνική δικαιοσύνη κατάλληλα προβαλλόμενο από έμπειρους καθοδηγητές είχε βρει άπήχηση σε ένα μέρος του λαού και έξ αίτίας νοσηρών συμπτωμάτων ήθικής κατωτερότητας και ένίοτε κοινωνικής άναληγίας πού παρατηρούντο στό κοινωνικό σώμα. Αυτήν τήν δυσάρεστη πραγματικότητα δέν τήν είχε παραθεωρήσει ό συντάκτης του φυλλαδίου: «Γιατί άγωνιζόμεθα». Και έπ' αυτού του σημείου προσθέτει: «Βέβαια ό άγών αυτός δέν έτελείωσε (προφανώς μέ μία στρατιωτική νίκη). Και άκριβώς τό άγγελμα κάθε νίκης πρέπει νά είναι συγχρόνως παιάν για άλλη έξόρμηση. Ξέρομε τήν σκληρότητα του άγώνος. Ξέρομε άκόμη και τίς δυσκολίες πού όφείλονται στην άρρώστεια, ξέρομε άκόμη τήν σαπίλα πού εκδηλώνεται μέσα στον έθνικό μας όργανισμό. Και δέν τό κρύβομε αλλά τό αντίθετο γίνεται, τό φωνάζομε και τό πολυφωνάζομε: και δυσκολίες υπάρχουν και άρρώστεια υπάρχει και σαπίλα υπάρχει και άδικία υπάρχει και πίκρες και παράπονα. Άλήθεια ή κοινωνία μας έχει άνάγκη από

καθαρισμό. Και ό άγών μας, τό φωνάζομε, δέν γίνεται για νά διαιωνισθ ή σαπίλα, για νά διαιωνισθ ή άδικία. Γίνεται για νά ζήσωμε μία ζωή άληθινά καινούργια. Άπό τούτη τήν σκληρή δοκιμασία πρέπει νά βγ ή μία Έλλάδα καινούργια. Άλλά πριν από όλα πρέπει νά βγ ή μία Έλλάδα ζωντανή. Γιατί φυσικά ή άδικία και ή σαπίλα δέν θά χτυπηθ μέ τό νά άρήσωμε τόν θάνατο νά άπλώση τίς μαύρες φτερούγες του πέρα για πέρα στην Έλλάδα, ούτε ή κοινωνική άρρώστεια θά θεραπευθ μέ τό νά γίνωμε όλοι σκλάβοι, ούτε μέ τό παιδομάζωμα βέβαια θά έπέλθ ή κοινωνική δικαιοσύνη. Άφοϋ μās έβαλαν μπροστά στό δίλημμα ζωή ή θάνατος, θά προτιμήσωμε τήν ζωή, θά εξασφαλίσωμε πρώτα τή ζωή και τήν έλευθερία μας και έπειτα, ήσυχoi από τήν απειλή πού μās πλακώνει τώρα τά στήθη, θά επιδοθούμε στό νά κάνωμε εκείνη τήν έξυγίανση πού είναι άπαραίτητη νά γίνη, για νά έχωμε τήν Έλλάδα, πού όλοι μας όνειρευθήκαμε νά γίνει πραγματικότητα».

Μέ αυτό τό πνεϋμα και αυτήν τήν προοπτική έπηρε τόθε ή ήγεσία και τό πλήρωμα του νεοελληνικού χριστιανικού κινήματος στη σκληρή δοκιμασία, ή όποία ταλαιπώρησε για τόσα χρόνια τόν λαό μας, όχι σάν «άπολογητές τής καπιταλιστικής παρακμής», όπως θέλουν νά τούς χαρακτηρίσουν οι άριστεροι έπικριτές των, αλλά ως φωτισμένοι όδηγοί πού δείχνουν τόν δρόμο για τήν υπέρβαση του κοινωνικού μαρασμού, πού για χρόνια χαρακτηρίζει τίς ελληνικές κοινωνίες στον αιώνα μας.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

Σημείωση. Λεπτομερέστερα στοιχεία για τίς δραστηριότητες τής περιόδου έκείνης θά βρει ό άναγνώστης σε άρθρο μας μέ τίτλο: «Άπό τήν δράση του συλλόγου «τό Έλληνικόν Φώς» πού δημοσιεύθηκε στο παρόν περιοδικό στο υπ' αριθμ. 590 τεϋχος του Άπριλίου 1998.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ, ΙΔΑΝΙΚΑ

Περί τῶν ἐννοιῶν τῆς Φιλολογίας, τῆς Λογοτεχνίας καί τῶν ἰδανικῶν ἐπιχειρεῖται μία ἐπισκόπησις συνοπτική καί περιοχτική.

Φιλολογία κατ' ἀρχήν εἶναι λέξις, ἡ ὁποία ἀπαντᾷ εἰς τόν Πλατωνικόν διάλογον «Θεαίτητος» καί ὑποσημαίνει τήν ἐννοιαν, ὑποδηλοῦ τήν σημασίαν τῆς ἐπιθυμίας συζητήσεως διά θέματα ἐπιστημονικά καί ἄλλα. Κατά τήν στενήν ἐννοιαν ὁ ὅρος φιλολογία ἀναφέρεται εἰς τήν ἐπιστήμην ἐκείνην, πού ἀσχολεῖται μέ τήν ἀποκατάστασιν τῶν κειμένων καί μέ τήν ἐρμηνείαν των.

Ἰπὸ τήν εὐρύτεραν ἀντίληψιν ὁ ὅρος φιλολογία ἀναφέρεται εἰς τήν πνευματικήν ἐξέλιξιν ἐνός λαοῦ καί τήν ἐρευναν τοῦ Πολιτισμοῦ του ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γλώσσης καί τῶν γραπτῶν μνημείων της. Ὅμως σύμφωνα μέ τήν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως καί τήν ἀρχικήν φύσιν τοῦ θέματος πεδίων τῆς φιλολογίας εἶναι ὁ λόγος καί ἡ γλῶσσα.

Ὁ λόγος καί ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου εἶναι ὑποχρέωσις, συνθέτουν χρέος καί ἀποτελοῦν ἀναφαίρετον δικαίωμα διά τήν κάθε ἐποχήν καί τοὺς καιροὺς μας. Σημειώνομεν δέ ὅτι ὁ οἰοσδήποτε λαός καυχᾶται διά τὰ ἔργα καί σεμνύεται διά τὰ ἐξαιρετά λογοτεχνικά δημιουργήματα καί αὐτά τὰ ἀρχαιολογικά λείψανά του. Τοῦτο κατ' ἐξοχήν ἰσχύει μέ τόν ἑλληνικόν λαόν, τοῦ ὁποίου τὰ δημιουργήματα κατά τήν κλασσικήν περίοδον καί κατά τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐπισποῦν τήν ἐκτίμησιν καί προκαλοῦν τόν θαυμασμόν. Καί συμβαίνει αὐτό διότι περιέχουν ἀξιώματα, πού ὑπερβαίνουν τήν ροικότητα καί τήν μεταβλητότητα τῶν πραγμάτων.

Ἡ Φιλολογία εἶναι κυριώτατα ἡ ἐπιστήμη ἐκείνη, ἡ ὁποία ἔχει σκοπόν νά

μελετήσῃ ὅλα τὰ ρεύματα τῶν ἰδεῶν καί τῶν ἀξιῶν, ὅλα τὰ ἔργα, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τήν πνευματικὴν ζωὴν καί τόν λογοτεχνικόν βίον ἐνός λαοῦ.

Κατ' αὐτόν τόν τρόπον ἐρχόμεθα εἰς τόν διττόν χαρακτήρα τῆς Φιλολογικῆς μαθήσεως, ἦτοι εἰς τό σύνολον τῆς παραγωγῆς τοῦ πνεύματος ἐνός λαοῦ κατά μίαν χρονικήν περίοδον, ἀ' ἢ β' καί εἰς τό στάδιον τῆς ἐρμηνείας τῆς πνευματικῆς αὐτῆς δημιουργίας, πού σημαίνει ἀποτίμησιν τῆς λογοτεχνικῆς ἀξίας καί τῆς αἰσθητικῆς πλευρᾶς τῶν γραπτῶν μνημείων. Εἶναι ἄξιον σημειώσεως τό γεγονός ὅτι ἡ φιλολογία καί ἡ λογοτεχνία συμπίπτουν ἐν πολλοῖς ὡς ἐρευνητικοὶ χώροι. Ὅμως ἡ φιλολογία ἔχει εὐρύτερον χαρακτήρα ἐναντι τῆς λογοτεχνίας. Κατ' οὐσίαν ἐμπεριέχει τήν λογοτεχνίαν, ἀλλά καί ὅποιανδήποτε γραπτὴν ἔκφρασιν καί ἐκδήλωσιν τοῦ ἀνθρώπου.

Συγγενεῖς ὄροι πρὸς τήν Φιλολογίαν καί τήν Λογοτεχνίαν εἶναι οἱ ὄροι Γραμματεία, Γραμματολογία. Ὁ ὅρος Γραμματεία δηλ. τό σύνολον τῶν γραπτῶν μνημείων ἐνός ἔθνους ἐντέχνων καί μὴ συναντᾶται διά πρώτην φοράν εἰς Π. Διαθήκην (Σοφ. Σειράχ 44,4), πού ἐχρησιμοποιήθη καί εἰς τὰ νεώτερα χρόνια. Ὁ ὅρος Γραμματολογία δηλ. ἡ ἱστορική ἐξέλιξις τῶν ἐγγράφων ἐντέχνων μνημείων τοῦ λόγου ἐχρησιμοποιήθη τό 1844 ἀπό τόν Κ. Ἀσώπιον. Ὁ Γερμανὸς φιλόλογος Voss (1577-1649) χρησιμοποιεῖ τόν ὄρον Φιλολογία.

Ἡ κάθε ἐπιστήμη ἔχει τήν ἱστορίαν της καί ἔτσι ἡ φιλολογία ἔχει ἱστορίαν, ἡ ὁποία ἔχει ἀπαρχήν εἰς τόν Πεισίστρατον, πού ἐπραγματοποίησε τήν περισυλλογήν καί τήν ἀποκατάστασιν τῶν ὀμηρικῶν κειμένων. Ἀφετηρία τῆς κυρίας φιλολογικῆς ἐπιστήμης καί ἐργασίας

ὑπόκειται εἰς τὰ Ἀλεξανδρινὰ χρόνια διὰ τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν Πτολεμαίων.

Οἱ ἀρχαῖοι, ἤτοι ὁ Ἡράκλειτος, οἱ ἀτομικοὶ φιλόσοφοι, οἱ σοφισταί, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης εἶχον ἀσχοληθῆ μεζ ζητήματα γλωσσικά, ἐρμηνευτικά καὶ αἰσθητικά τοῦ ἐγγράφου λόγου. Ἡ κατ' ἐξοχὴν φιλολογικὴ ἐπιστῆμη ἀναπτύσσεται κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους. Τότε συντελεῖται συνεχῆς ἡ ἀντιγραφή τῶν κειμένων μεζ ἀναπόφρευκτον ἐπακόλουθον τὴν παρεμβολὴν διαφόρων σφαλμάτων καὶ παρανοήσεων. Συνεπῶς προέκυψεν ἡ ἀνάγκη νά διατυπωθοῦν ἐρμηνευτικά σημειώματα, σχόλια καὶ ὑπομνηματισμοὶ τῶν διαφόρων ἀντιγραφομένων ἱστορικῶν, φιλοσοφικῶν, ρητορικῶν, ποιητικῶν καὶ λοιπῶν κειμένων. Ἡ διαδικασία αὐτῆ, ὡς γνωστόν, ἀπεκρυστάλλωσε τὴν φιλολογικὴν ἐπιστῆμην. Κάποιοι σοφοὶ ἄνδρες διαθέτοντες ἐμπνευσιν, ὑπομονὴν καὶ αὐταπάρνησιν ἀνέλαβον τὴν προσπάθειαν καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὸ ἔργον αὐτό τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν κειμένων. Εἰργάσθησαν εἰς ἓνα ἰδιότυπον πνευματικόν κέντρον καὶ ἴδρυμα, τὸ Μουσεῖον τῆς Ἀλεξανδρείας, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησεν ὁ Πτολεμαῖος ὁ Α' (337-283 π.Χ.). Δέν χρειάζεται νά ἀναφερθοῦν λεπτομερειακά στοιχεῖα. Οἱ πολυῖστορες λόγοι, ὅπως ὁ Ζηνόδοτος, ὁ Καλλίμαχος, ὁ Ἐρατοσθένης, ὁ Ἀρίσταρχος ὁ Σαμόθραξ, ὁ Διονύσιος ὁ Θράξ κ.ἄ. διὰ τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἐμπειρίας τῶν προσέφερον ἀνεκτίμητον ὑπηρεσίαν ὥστε νά καταστῆ δυνατὴ ἡ συγκέντρωσις, ἡ ταξινόμησις, ἡ ἀντιγραφή καὶ ἡ κριτικὴ τῶν ἀρχαίων κειμένων.

Ἐν μέσῳ ποικιλίας ἀπόψεων καὶ ἐκδοχῶν περὶ τοῦ ὑποκειμένου τῆς φιλολογίας διακρίνονται κατὰ τοὺς ἐγκύρους ἐκπροσώπους τῆς ἐπιστήμης τῆς φιλολογικῆς κάποια σταθερά, κοινά, μόνιμα στοιχεῖα τὰ ὁποῖα διαμορφώνονται ὡς ἐξῆς:

α) Κυρίως τῆς φιλολογίας ἀλλὰ καὶ τῆς λογοτεχνίας ὑποκείμενον εἶναι ἡ γλῶσσα καὶ τὰ γραπτὰ μνημεῖα τοῦ λό-

γου. Ἡ γλῶσσα εἶναι ἀξία καθ' ἑαυτὴν καὶ φορεὺς ἀξιῶν. Ἡ ἔφρεσις πρὸς τὴν γλῶσσαν εἶναι «ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ».

β) Πάντοτε ἀφρητρία εἶναι ἡ γλῶσσα ἔστω καὶ ἂν ἡ φιλολογία ἔχει ἐπεκτάσεις εἰς ἄλλους κλάδους τοῦ πολιτισμοῦ.

γ) Τὰ κλασσικά σημεῖα ἐποχῶν καὶ μορφῶν δημιουργοῦν ἔφρεσι καὶ νοσταλγίαν. Ἡ φιλολογικὴ παράδοσις, ὁ 6ος, ὁ 5ος, ὁ 4ος αἰὼν π.Χ. καὶ ὁ αἰὼν τοῦ Αἰγυψίου εἰς Ρώμην, τὰ ἀναστήματα Ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ Ρώμης (Ὁμηρος, Ἡσίοδος, Ἡρόδοτος, Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς, Εὐριπίδης, Πλάτων, Ἀριστοτέλης, Ξενοφών, Θουκιδίδης, Δημοσθένης κλπ. Κικέρων, Τίτος Λίβιος κλπ.) ἐνσαρκώνουν μεζ τὰ δυνατὰ ἔργα τῶν τόηθος τοῦ αἰωνίου καὶ τοῦ μεγάλου. Ἐξ αὐτῶν ὁ ἐργάτης τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης ἀντλεῖ τὸ ὕλικόν του.

Ἡ φιλολογία καταγίνεται μεζ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἐκάστοτε ἔργου. Ἐρμηνείαν λέγοντες ἐννοῦμεν μίαν θεωρητικὴν ἀπεικόνισιν πνευματικοῦ ἔργου καὶ ἀπόδοσιν τοῦ κεντρικοῦ νοήματός του. Φιλολογικὴ ἐρμηνεία εἶναι ἡ σύλληψις, ἡ κατανόησις καὶ ἡ ἀπόδοσις τοῦ νοήματος τῶν μνημείων τοῦ λόγου. Αὐτὴ ἡ ἐρμηνεία διακυμαίνεται διαφοροτρόπως. Ποικίλλουν τὰ εἶδη τῶν ἐρμηνειῶν ἀναλόγως ἐποχῆς, μορφώσεως, προσώπων κλπ. Προσλαμβάνει χαρακτῆρα ἀτομικόν καὶ προσωπικόν. Ἐχει τὸ ἀδιάλεπτον τοῦ ζητεῖν τὴν ἀλήθειαν. Εἶναι ἡ «ζήτησις τῆς ἀληθείας» κατὰ Θουκιδίδην.

Ἡ ἐρμηνεία εἶναι προῖον καὶ προίκισμα συνθέτου ψυχικοῦ κόσμου, διαρκῶς ἐνεργοῦντος. Ἐνέχει τὸν θεϊκόν σπινθηρα. Καθὼς προσφωῶς ἀναφέρεται ἐξαίφνης μεζ ἀπὸ πολὺν κόπον ἀναδύει καὶ ἐκλάμπει ἡ ἐξήγησις ἐνὸς ἀγνωστοῦ στοιχείου. Τὸ σκότος γίνεται φῶς: «ἐκ πολλῆς συνουσίας γιγνομένης περὶ τὸ πρᾶγμα αὐτό καὶ τοῦ συζῆν, ἐξαίφνης, οἷον ἀπὸ πυρός πηδήσαντος ἐξαφθέν φῶς, ἐν τῇ ψυχῇ γενόμενον, αὐτὸ ἑαυτὸ ἤδη τρέφει». Ὁ Πλάτων, ὁμιλεῖ διὰ

γνώσιν μέ χαρακτήρα «ἄρρητον».⁽¹⁾ (Μετά από πολλήν ἀσχολίαν καί διαπραγματεύσιν γύρω από ἕνα ζήτημα δύσκολον καί δυσχερές, ὡσάν νά ἐξεπλήδησε κάποιος φῶς, πού ἐφώτισε τό πνεῦμα, ἤδη προσφέρει τήν λύσιν τοῦ ἀλύτου προβλήματος). Ἡ ἔννοια τοῦ «συζῆν» εἰς τήν φιλολογικὴν γλῶσσαν συνίσταται εἰς τήν κίνησιν τῆς νοήσεως, τοῦ ὀρθοῦ λόγου, τῆς φαντασίας καί τοῦ συναισθήματος καί ὄλου τοῦ δυναμικοῦ τοῦ ἐρμηνευτοῦ. Τοιοῦτοτρόπως προκύπτει ὡς βασικόν γνώρισμα τῆς ἐρμηνείας ἡ ἀγάπη τῶν ἐρμηνευτῶν πρὸς τὰ ἐρμηνευόμενα κείμενα.

Ὁ Πλάτων καλεῖ τόν φιλόσοφον «φιλοθεάμονα» τῆς ἀληθείας. Τό πνευματικῶς «φιλεῖν» παροτρύνει πρὸς τό «θεᾶσθαι», ὅπου θερμαίνονται ἡ σκέψεις, τό φρόνημα καί ὁ νοῦς.

Πρῖν κλείσωμεν τό κεφάλαιον φιλολογία — κεφάλαιον πού δέν ἐξαντλεῖται φυσικά — θεωροῦμεν σκόπιμον νά ἀναφερθῶν τὰ σημεῖα καί οἱ τομεῖς, ὅπου στρέφεται ἡ ἐρμηνεία τῶν μνημείων τοῦ λόγου· καί αὐτά εἶναι περίπου: τὰ γραπτά μνημεῖα, ἐπιγραφαί, ἀναθηματικά ἀφιερῶματα, ἐπιγραφαί ἰδιωτῶν, ἄλλα γραπτά λείψανα, ἀναφερόμενα εἰς τόν δημόσιον βίον, συγγράμματα ἐπιστημονικά, γεωγραφίας, φυσικῆς, ἀστρονομίας, φυσικῆς, ἰατρικῆς κλπ.

* * *

Ἡ Φιλολογία καί ἡ φιλολογικὴ ἐρμηνεία συνδέεται, μέ τήν Λογοτεχνίαν. Ἄλλως τε ἡ Φιλολογία ἐρευνᾷ αἰσθητικῶς τὰ λογοτεχνικά ἔργα τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος.

Ἡ Λογοτεχνία εἶναι ἔννοια ἡ ὁποία σημαίνει τό σύνολον τῶν ἐντέχνων γραπτῶν κειμένων ἑνός λαοῦ, πού χρησιμοποιεῖ τήν ἰδίαν γλῶσσαν. Ὁ ὄρος προῆλθεν ἀπό τήν λατινικὴν λέξιν *Littera*. Ἡ λογοτεχνία εἶναι ἡ λαμπρὰ μορφή τῆς ἀνθρωπίνης ἐκφράσεως μέ πρόδηλον τόν χαρακτήρα τῆς καλλιτεχνικῆς ἀξίας.

Σύμφωνα μέ τήν ἐπικρατοῦσαν ἀποψιν ἡ καθαρά μορφή τῆς λογοτεχνίας εἶναι ἡ ποίησις ἡ ἐπική, ἡ χορική, ἡ ἐλεγειακή, ἡ δραματική, ἡ ἀφηγηματική καί λοιπή. Αὐτά τὰ εἶδη ὑπάγονται εἰς τήν σφαιρᾶν τῆς λογοτεχνίας. Ὅπως καί ἡ φιλολογία ἔτσι καί ἡ λογοτεχνία εἶναι ἐπιστήμη καί μάθησις, πού μελετᾷ τήν ἐν γένει λογοτεχνικὴν παραγωγὴν.

Ταξιθετεῖται ὡστόσο πρὸς τήν εὐρύτεραν μάθησιν, πού ὀνομάζεται ἐπιστήμη τῆς Τέχνης.

Προδρομικός θεμελιωτής τῆς ἐπιστήμης τῆς λογοτεχνίας εἶναι ὁ Ἀριστοτέλης (387-322 π.Χ.) μέ τήν περίφημον «Ποιητικὴν» του, ἡ ὁποία καταγίνεται μέ τήν ἐρευναν τοῦ τομέως τῆς τραγωδίας. Ὁ Σταγειρίτης μέσα εἰς τήν δραματικὴν ποίησιν διέκρινε τήν συμπλήρωσιν ὄλων τῶν εἰδῶν τῆς ποιητικῆς παραγωγῆς. Ἡ καλλιτεχνικὴ του ὀρολογία περιέχει τὰς ἐνδείξεις: «μῦθος», «χαρακτήρες», «ἐπεισόδια», «περιπέτεια», «ἀναγνώρισις», «πλοκή»· οἱ ὄροι αὐτοί ἔχουν ἀριστοτελικὴν προέλευσιν.

Ὡς κληρονομία τοῦ Ἀριστοτέλους θεωροῦνται οἱ Ἀλεξανδρινοὶ φιλόλογοι, οἱ ὅποιοι πέραν τῶν φιλολογικῶν καί λογοτεχνικῶν πλαισίων ἐπεξέτειναν τήν ἐρευνᾶν τῶν καί εἰς ἄλλα πεδία καί προβλήματα. Εἰς τὰ χέρια τῶν μαθητῶν τῶν ἡ ἐπιστήμη τῆς Λογοτεχνίας ἐξέπεσε εἰς τεχνολογικὴν γραμματικὴν. Ὁ αὐστριακός Wilhelm Scherer (1841-1886), μελετητῆς τῆς Γερμανικῆς Λογοτεχνίας ἀπασχολεῖται μέ τὰ προβλήματα αὐτά καί τὰ διάφορα θεωρήματά του ἐκδίδονται μέ τό βιβλίον του «Ποιητικὴ». Ἡ ἀληθινὴ «ποιητικὴ» ὀφείλει νά προχωρῆ καί νά ἀκολουθῆ τήν μεθοδικὴν πορείαν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν δηλ. νά ἐφαρμοζῶνται εἰς τήν «ποιητικὴν» ἡ πιστὴ παρατήρησις, ἡ ἀνάλυσις, ἡ ταξινόμησις, ἡ σύγκρισις καί ἡ ἀλληλοδιαφώτισις τοῦ συνόλου τῶν δεδομένων. Φρονεῖ ὁ ἀνωτέρω ὅτι ὁ ποιητῆς ὀδηγεῖται ἀπό τήν φαντασίαν του καί τό προσωπικόν του βίωμα καί αὐτόν τόν ἀτομικόν του χαρακτήρα. Διὰ τῆς ἐπι-

(1) Πλάτωνος Ζ' ἐπιστολή (341c).

στήμης τῆς λογοτεχνίας ἀναδύεται τὸ γενικόν στοιχείον. Δηλ. ἡ νοοτροπία τοῦ λογοτέχνου ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴν παράδοσιν.

Τὸ ἐθνικόν σύνολον, ἡ ὄντοτης τῆς φυλῆς διαπλάσσει τὴν λογοτεχνίαν. Ὁ ποιητὴς λ.χ. ὅταν θά ἀρχίσῃ τὴν δρᾶσιν καὶ τὴν ἐργασίαν του ὑποχρεωτικά θά λάβῃ ὡς κληροδοτήματα τὸ ποιητικόν κερφάλαιον τῶν περασμένων γενεῶν. Ἀκολουθεῖ μετὰ ταῦτα ἡ βίωσις, τὸ «βεβαιωμένον». Ὡς κεντρικόν θέμα τῆς λογοτεχνίας εἶναι ἡ ποίησις. Ἡ παράδοσις μας ἔχει κληροδοτήσει τὴν γνωστὴν τριμερῆ διάκρισιν τῶν εἰδῶν, τὸ ἔπος, τὴν λυρικήν ποίησιν καὶ τὸ δρᾶμα. Ὁ φιλόσοφος Heidegger (1889-1976) σημειώνει ὅτι εἰς τὸ ἔπος κυριαρχεῖ ἡ χρονικὴ διάστασις τοῦ παρόντος. Μὲ τὴν ἐπικήν ποίησιν ὁ ποιητὴς φέρει ἕνα κόσμον ἐμπρὸς μας μὲ ἀντικειμενικὴν συνοχήν. Ἡ γοητεία τῆς ἐπικῆς διηγήσεως καὶ ἐπικῆς ἐξιστορήσεως δι' ἐπὶ μέρους στιγμὰς εἶναι κάτι τὸ ἔκτακτον καὶ τὸ ἐξαιρετικόν.

Ἡ λυρική ποίησις ὡς ποίησις ὑποκειμενικὴ κάμνει τὴν ψυχὴν νά αἰσθεῖται μέσα εἰς ὀρίζοντας ἀναμνήσεων καὶ συγκινήσεων.

Ἡ δραματικὴ ποίησις, ἀρμονικὴ συγχώνευσις ἔπους καὶ λυρικῆς ποιήσεως, ὑποδεικνύει τὴν κατεῦθυνσιν πρὸς τὸ μέλλον. Ὁ θεατὴς προθεωρεῖ μὲ τὴν παρακολούθησιν τῆς δραματικῆς πράξεως τί πρόκειται νά συμβῆ καὶ νά πραγματοποιηθῆ. Ἡ ποίησις προπορεύεται τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἱστορικότητος.

Ἡ διάκρισις τῶν τριῶν ποιητικῶν εἰδῶν: ἔπος, λυρική ποίησις καὶ δρᾶμα, χωρὶς νά εἶναι προϊὸν τύχης, κατὰ τὴν ὑπαρξιακὴν φιλοσοφίαν ἀποδίδεται εἰς τὴν ἀνταπόκρισιν ὑπαρξιακῶν δυνατοτήτων τῆς ἀνθρωπίνης ὑποστάσεως.

Κατὰ τὴν σφραῖραν τῆς ἡ λογοτεχνία εἶναι μία μορφή ἀνθρωπίνης ἐκφράσεως. Ὅλα τὰ εἶδη τοῦ λόγου καὶ τὰ μορφώματά του δὲν περιλαμβάνονται, δὲν λογίζονται ὡς λογοτεχνία, ὅπως π.χ. τὰ

διάφορα πληροφοριακά κείμενα, στατιστικοὶ πίνακες, κλπ.

Τὰ πρωτότυπα λογοτεχνικά κείμενα εἶναι ἄξια, ἡ μετάφρασις τῶν ἔχει ἐλάσσονα ἄξια. Διότι ἡ δομὴ καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ πρωτοτύπου δὲν ἀποδίδεται διὰ τῆς μεταφράσεως. Συγκεκριμένα ἀντικείμενα καὶ ἀρρηρημένα συλλήψεις ἀποτελοῦν στοιχεῖα τῆς λογοτεχνίας. Τὸ ὕψος εἰς τὴν λογοτεχνίαν εἶναι ὁ τρόπος τῆς ἐκφράσεως ἐνός συγγραφέως. Τὸ λογοτέχνημα ἀπαιτεῖ ταλέντο καὶ νοῦν ἡσκημένον. Ὑπάρχει καὶ ἡ λαϊκὴ λογοτεχνία, πού ἀποτελεῖ μέρος τῆς λαϊκῆς παραδόσεως.

Καὶ ἡ φιλολογία καὶ ἡ λογοτεχνία ὡς συνεξεταζόμενα θέματα εἶναι δυνατόν νά εἰσέλθουν εἰς τὸν χῶρον τῶν ἰδανικῶν, χωρὶς νά ἀφαιροῦν τίποτε ἀπὸ τὴν αὐτοτέλειαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν.

Ἡ λογοτεχνία κινεῖ δημιουργικὰ τὴν φαντασίαν καὶ τὴν ὑποκειμενικὴν αἴσθησιν καὶ ἡ διδασκαλία τῆς εἰς τὰ σχολεῖα ἀποβλέπει νά παρουσιάσῃ ὄχι περίπλοκον λειτουργίαν ἀλλὰ ἰδανικά καὶ ἰδεώδη ἀνεγνωρισμένα καὶ μὴ ἀμφισβητούμενα, ὅπως εἶναι ἡ ἀγάπη δι' ὅ,τι τὸ ὡραῖον, ἡ ἀλήθεια, ὁ σεβασμός, ἡ φιλοπατρία, ἡ φιλοξενία κλπ. Τὸ ἰδανικόν, πού ἀποτελεῖ τὸ τρίτον σκέλος τῆς παρουσίας ἐργασίας, προέρχεται ἀπὸ τὸ ἐπίθετον ἰδανός (ἐκ τοῦ ὀράω-ῶ, β' ἰδεῖν) καὶ σημαίνει τὴν ὑπάρχουσαν ἰδέαν.

Λέγοντες ἰδανικόν ἐννοοῦμεν κάποιαν ἰδέαν προβαλλομένην μὲ ἐνάργειαν εἰς τὴν συνείδησίν μας, κάποιον πρότυπον, πού εἶναι τὰ μέγιστα ἐπιθυμητόν. Τὸ ἰδανικόν ἐκφράζει τὸν ἄνθρωπον. Τὸ ἰδανικόν ἐκφράζει καὶ τὴν λογοτεχνία, καί, ἡ λογοτεχνία ἀνεδεικνύει τὸ ἰδανικόν.

Διὰ μιᾶς ἀνασκοπήσεως βλέπομεν ἀπὸ τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη, τὰ πρῶτα δηλ. φιλολογικὰ καὶ λογοτεχνικὰ μνημεῖα τοῦ τόπου μας, νά προβάλλονται ὡς ἰδανικά: ἡ ἀνδρεία, ἡ ψυχικὴ ρώμη, τὸ θάρρος κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ ἀγῶνος, ἡ φιλοπατρία. «Αὐτός Ὀδυσσεὺς ἰέμενος περ

καί καπνόν αποθρῶσκονται νοῆσαι ἧς γαίης θανείν ἰμείρεται». ⁽²⁾

Κατά τήν κλασικήν ἐποχήν μέ τό ἰδανικόν τῆς «καλοκαγαθίας», μέ τήν ἄρμονικήν ἀνάπτυξιν τῶν πνευματικῶν καί σωματικῶν δεξιότητων τοῦ ἀνθρώπου πορεύεται ὁ ἑλληνισμός τῶν χρόνων ἐκείνων. Τό μέτρον ἀποτελεῖ τήν οὐσίαν τῆς σωφροσύνης. Τό ἀντίθετον εἶναι ἡ «ὑβρις», ἡ ὑπεροψία. Μέσα εἰς τά ἔργα τῶν ἀρχαίων τῆς κλασικῆς περιόδου προβάλλονται ἡ συμμετρία, ἡ ἄρμονία, ἡ ἀπλότης, ἡ λιτότης, ἡ ἀναλογία, ἡ ἔλλειψις ποιητικῶν ὑπερβολῶν, ἡ ἀποφυγή τοῦ περιττοῦ καί δι' αὐτό ὡς δημιουργήματα τοῦ πνεύματος καί τῆς καλλιτεχνίας ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνισμός ἔτυχε αἰώνιου κύρους καί ὑποδοχῆς ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀρετή, ὡς ἰκανότης τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἐπιλογὴν τοῦ ἐκάστοτε πρακτέου, εἶχε τό πρωτεῖον ὡς ἰδανικόν. «Πᾶς ὁ τ' ἐπί γῆς καί ὑπὸ γῆς χρυσός ἀρετῆς οὐκ ἀντάξιος». ⁽³⁾

Τόν ὄρον «καλός κάγαθος» εὐρίσκομεν εἰς τόν Ξενοφῶνα: «Οἶδα δέ καί Σωκράτην δεικνύντα τοῖς συνοῦσιν ἑαυτόν καλόν κάγαθόν ὄντα καί διαλεγόμενον κάλλιστα περὶ ἀρετῆς καί τῶν ἄλλων ἀνθρωπίνων». ⁽⁴⁾

Εἰς τό Βυζάντιον προβάλλει τό ἰδανικόν τοῦ ἠθικοῦ. Τοῦ ἐναρέτου, τοῦ θρησκευομένου ἀνθρώπου, ποῦ διακατέχεται ἀπό τήν βαθεῖαν πίστιν καί ἀφροσίωσιν πρὸς τό θεῖον. Τά Βυζαντινά κείμενα θέτουν τόν ἀγῶνα καί τό ἰδανικόν ὡς τελειώσιν. Ἡ χριστιανική ἰδέα εἰς τό Βυζάντιον, καί τήν λογοτεχνίαν του, τήν ὑμνογραφίαν, τήν ποίησίν του τοποθετεῖ τήν ἀμαρτίαν τῶν ἀνθρώπων ὡς δημιουργόν τῆς ἀνάγκης τῆς λυτρώσεως καί ἡ λύτρωσις ἐπέρχεται ὡς καρπὸς ἀγῶνος διαρκοῦς.

(2) Ὁμ. Ὀδύσσεια (Α' 58).

(3) Πλάτ. Νόμοι (Ε' 728α).

(4) Ξενοφ. Ἀπομνημονεύματα (Α.11, 17).

Ἐπέρχεται ὡς σύγκρουσις τοῦ φθαρτοῦ μέ τό ἀφθαρτον, ὅπου τό τελευταῖον ὑπερνικᾷ.

Ἡ πίστις θέτει ἰδανικά καί μεταβάλλεται εἰς ὠραῖα καί ἀγαθὰ ἔργα. Ἡ λύτρωσις ὡς ἰδανικόν κερδίζεται μέ τήν ἀρετήν καί ὄχι μέ τήν φυγὴν ἐκ τοῦ κόσμου. Εἰς τόν λυτρωτικόν ἀγῶνα ὁ Χριστιανός διατηρεῖ τήν ἀξιοπρέπειάν του καί τήν αὐτογνωσίαν του καί δέν βλέπει ἀπαθλίωσιν. Ἡ ἀγάπη, ἡ εὐγένεια, ἡ δικαιοσύνη, ἡ εὐσέβεια εἶναι προτερήματα ὑμνούμενα. Ἡ μετάνοια ὡς ἰδανικόν διὰ τήν ἀνθρωπίνην σφαλερότητα ἔχει κεντρικὴν θέσιν εἰς τόν μεσαιωνικόν καί βυζαντινόν κόσμον. Τό ἰδανικόν τοῦτο ἀποτελεῖ συνδετικόν κρίκον τῆς ἀρχαίας καί χριστιανικῆς φιλολογίας. Συντριβὴ καί μετάνοια ἔχουν διαχρονικόν ἦθος. Εἰς τήν ἀρχαίαν τραγωδίαν δίδεται τό μήνυμα ἀπὸ τόν Τειρεσίαν τόν μάντιν πρὸς τόν Κρέοντα, ἀρχοντα τῶν Θηβῶν:

«Ἀνθρώποισι γάρ τοῖ πᾶσι κοινόν ἐστί τοῖξ ἀμαρτάνειν· ἐπεὶ δ' ἀμάρτη, κείνος οὐκέτ' ἐστ' ἀνήρ ἄβουλος οὐδ' ἄνολβος, ὅστις εἰς κακόν πεσὼν ἀκῆται μηδ' ἀκίνητος πέλη».

(Σκέψου) παιδί μου, γιατί εἶναι κοινὸς κληρὸς εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους νά περιπίπτουν σέ λάθη· ἀλλά ὅταν σφάλῃ κανεὶς, δέν εἶναι κακὸς οὔτε ἀτυχεῖς ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἀμαρτήσῃ, φροντίζει νά τό διορθώσῃ καί δέν μένει μέ ἀλύγιστη γνώμην). ⁽⁵⁾

Ἡ σύγχρονος ἐποχὴ παρουσιάζει σκοτισμόν, ἀσάφειαν, σύγχυσιν. Τοῦτο φαίνεται εἰς τά σύγχρονα ρεύματα καί λογοτεχνικά κείμενα. Ἀτυχῶς ἀξίαι καί ἰδανικά ὑποβαθμίζονται καί ποδοπατοῦνται ἐνώπιον τῆς ἀπηνουῆς καί σκληρᾶς πραγματικότητος. Μέσα ἀπὸ τά ἐντυπα ὑφαίνεται ὁ homo economicus.

Ἡ τέχνη τοῦ λόγου παρουσιάζει πάντοτε τό αἴτημα νά εἶναι ὑπηρετικὴ εὐγενῶν στόχων καί διάκονος ὑψηλῶν ἰδανικῶν. Ἐχει τήν καλλιτεχνικήν τῆς δεοντολογίαν.

(5) Σοφ. Ἀντιγόνη (1023-1027).

ΜΝΗΜΗ π. ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΜΑΤΘΟΠΟΥΛΟΥ

70 χρόνια από τήν μετάστασή του

Πολύ θά ἤθελα... Θά ἐπιθυμοῦσα πολύ
πατέρα Εὐσέβιε, νά ἦμουν μαθητής σου!
Στήν ἀγία σου νά βοηθοῦσα ἱεραστολογία,
κι ἡ ζωή μου νά ἦταν πλάι στήν δική σου!...

* * *

Ταπεινός καί πράος νά μαθήτευα κι ἐγώ
ἐπίγειος Ἄγγελος στό δικό σου τό σχολεῖο,
καί μοναχά σ' αὐτή τή γῆ νά νοσταλγῶ
ὅσα γράφεις
στοῦ «προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου» τό βιβλίο!

* * *

«Ἀγωνιστής Κυρίου Ἡλιόκαφτος», πιστός
δίδαξες ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη, σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα...
Μιά νά 'ναι ἡ ἐλπίδα μας, ὁ Ἰησοῦς Χριστός,
κι ἡ ζωή μας ὅλη μπροστά του, μιά λαμπάδα!...

* * *

Σήμερα σκύβουμε μπροστά σου εὐλαβικά
ἀπ' τήν μετάστασή σου ἑβδομήντα χρόνια!
Ἐσύ κοντά στά αἰώνια καί Θεϊκά,
κι ἐμεῖς, ἀκόμα στούς χειμῶνες καί στά χιόνια!

* * *

Μιά σου φωτογραφία κρατῶ σφιχτά.
Δέν ξέρω ποιός τήν ἔστειλε κοντά μου...
Ὅταν τίς νύχτες τά μάτια μου μένουν ἀνοιχτά,
ἔρχεσαι ἐσύ σιγοπατώντας, κι ἡμερεύεις τά ὄνειρά μου!

ΝΙΚΟΣ Β. ΚΑΜΒΥΣΗΣ

Ἡ Λογοτεχνία δίδει μηνύματα, δέν χάνει τήν αὐτοτέλειάν της, ὅταν εἰσέρχεται εἰς τήν ὑπηρεσίαν ἰδανικῶν· αὐτό ἔδειξαν δύο ἐκπρόσωποι κορυφαῖοι τῆς Λογοτεχνίας μας ὁ Δ. Σολωμός καί Ἄ. Παπαδιαμάντης καί πολλοί ἄλλοι.

Τά ἰδανικά βεβαίως προσφέρουν νόημα εἰς τήν ζωήν· εἶναι πιξίδα δράσεως τοῦ ἀτόμου, δίδουν ἐρεθίσματα διά ψυχικήν καί πνευματικήν προαγωγήν τοῦ ἀτόμου, τοῦ προσώπου. Ἐμψυχώνουν. Ἐμπεδώνουν τήν ἐλπίδα καί ἀποβαίνουν πηγὴ πολιτισμοῦ. Ὑψώνουν πρὸς τήν Πνευματικὴν ζωήν.

Ἡ φιλολογία καί ἡ λογοτεχνία δέν εἶναι προφητεία οὔτε πρόγνωσης. Ὁ φιλολογικὸς καί λογοτεχνικὸς ἐργάτης ἡμπορεῖ νά ἐργάζεται πρὸς νέας μορφάς δημιουργικά καί πρέπει νά τό πράττει, ἀλλὰ ἐγκολπώνεται καί τά στοιχεῖα τῆς παραδόσεως, δημῶδους καί λογίας, τῆς ἀρχαίας, τῆς βυζαντινῆς καί τῆς νέας. Μέ τόν τρόπον αὐτόν θά ἔλθωμεν εἰς τήν Πίστιν, διότι αὐτὴ ἐμπνέει ἀξίας καί ἰδανικά, ὥστε νά ὀρθωθῇ ἡ Ζωή μας ἐν μέσῳ τόσων ἀντιξῶν περιστάσεων.

ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Σέ ανάμνηση τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου του, 24 Αὐγούστου 1779

ΚΟΣΜΑΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ (1714-1779)

Σ' ἐκεῖνον πού διαβάζει τή βιογραφία τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ ἔρχεται εὐλογο τό ἐρώτημα:

Ἰεραπόστολος καί Ἰερομάρτυς ἢ Ἐθναπόστολος καί Ἐθνομάρτυς;

Ἡ ἀπάντηση εἶναι: Καί τά δύο.

Ὁ Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός εἶναι ἀπό τοὺς λίγους Ἑλληνας πού στό πρόσωπό του ταυτίζονται ἀπόλυτα ὁ Ἑλληνισμός καί ἡ Ὁρθοδοξία.

Ὁ Κοσμᾶς γεννήθηκε τό 1714 στό Μεγαδένδρι τῆς Τριχωνίδας τῆς Αἰτωλίας, ἦταν τό δεύτερο παιδί τῆς οἰκογένειας Δημητρίου καί τό ὄνομά του ἦταν Κώστας.

Ἡ οἰκογενεῖά του ἀσχολοῦνταν μέ τήν ἴφαντική, γι' αὐτό εἶχε καί τό παρωνύμιο Ἀνιφαντή.

Τά πρῶτα γράμματα τά πῆρε ἀπό τό δάσκαλο Γεράσιμο Λύτσικα στή Σεγδίτσα Παρνασσίδας. Μετά πῆγε στή Λομποτινά Ναυπακτίας καί ἔγινε μαθητής τοῦ Ἀνανία Δερβισάνου. Στή συνέχεια γράφτηκε στό φημισμένο σχολεῖο τῶν Βραγγιανῶν Ἀγράφων, ὅπου μαθήτευσε ἐπί ὀκτώ χρόνια. Κατόπιν ἐπιστρέφει στό χωριό του καί διδάσκει. Τό 1743 ἀνοίγει ἡ Ἀθωνιάδα σχολή στό Ἅγιον Ὄρος. Μόλις τό μαθαίνει ὁ Κώστας ἀφήνει τήν πατρίδα του καί πηγαίνει ἐκεῖ. Ἦταν 29 χρονῶν. Ἐκεῖ διδάσκουν τά φημισνότερα μυαλά τῆς χώρας μας. Ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις, ὁ Παναγιώτης Παλαμᾶς, ὁ Νικόλαος Ζερτζούλης. Ὁ Κώστας στήν Ἀθωνιάδα εἶχε ἐξαιρετική ἐπίδοση γι' αὐτό ἔγινε ὁ ἀγαπημένος σπουδαστής τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρι. Ὁ Βούλγαρις συνέλαβε τήν ἰδέα τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδας διά τῆς μορφώσεως τῶν Ἑλλή-

νων. Στήν Ἀθωνιάδα σχολή, πού ἔγινε σχολάρχης τό 1753, ἀρχισε νά διαδίδει στοὺς μαθητές του αὐτές τίς ἰδέες του. Ἔτσι ὁ Κώστας δεχόμενος τίς ἰδέες τοῦ καθηγητῆ του Βούλγαρι, ἔθεσε σά σκοπό τῆς ζωῆς του τήν ἐφαρμογή τους. Ὁ Περραιβός γράφει στό βιβλίο του «Ἀρχαιότερα ἀπόπειρα περί βελτιώσεως τοῦ Ἑθνους» τά ἑξῆς:

«Κατ' αὐτήν τήν ἐποχὴν ἐσχολάρχει εἰς τό Ἅγιον Ὄρος ὁ σοφός Εὐγένιος, τοῦ ὁποίου ἀκροατῆς ἐχρημάτισε καί ὁ Κοσμᾶς. Κατά τήν αὐτήν ἐποχὴν, ὁμᾶς τῶν μαθητῶν τοῦ Εὐγενίου, συμπεριλαμβανομένου καί τοῦ Κοσμᾶ, βλέπουσα τήν πολλήν ἀμάθειαν τοῦ Ἑθνους τῶν καί τόν ἐξ αὐτῆς κίνδυνον εἰς τε τήν Ὁρθοδοξίαν καί τόν Ἑθνισμόν, συνειραθήσεν ὁμοθυμαδόν καί ἐν ὀνόματι τῆς Ἀγίας Τριάδος, νά βηθῆσει τό ἔθνος διά τῆς μαθήσεως τῶν γραμμάτων. Μέλος τῆς ὁμάδος ὑπῆρξε καί ὁ περί οὗ ὁ λόγος Κοσμᾶς, ὅστις ὑπεσχέθη εἰς τοὺς συνεταιρίζουσις του νά γίνει ἱεροκήρυξ εἰς ὅλην τήν Ἑλλάδα».

Ἀπόφοιτος πλέον τῆς Ἀθωνιάδος, γίνεται μοναχός τό 1758 στήν Ἱ. Μονή Φιλοθέου τοῦ Ἅγιου Ὄρους καί παίρνει τό τελικό του ὄνομα Κοσμᾶς.

Ἀμέσως, χωρίς νά χάσει χρόνο, συνεπῆς στήν ὑπόσχεση πού ἔδωσε πρὸς τήν ὁμάδα τοῦ Εὐγενίου, βέβαια δέ καί προπαντός πρὸς τόν ἑαυτό του καί τίς ἀποφάσεις πού ἔχει πάρει, φεύγει ἀπό τό Ἅγιον Ὄρος καί πηγαίνει στήν Κωνσταντινούπολη. Ἐκεῖ παίρνει τήν ἄδεια τῆς ἱεραποστολῆς ἀπό τόν Πατριάρχη Σεραφεῖμ Β' καί ξεκινάει γιά τήν πρώτη του περιοδεία. Ἡ περίοδος τῆς προετοιμασίας του γιά τό μεγάλο σκοπό τελειώ-

νει. Είναι ήδη 45 χρονῶν. Καί προχω-
ρει γιά τό ἱεραποστολικό καί ἐθναπο-
στολικό του ἔργο πού θά διαρκέσει τά
ἐπόμενα καί τελευταῖα του 20 χρόνια
μέχρι τόν βίαιο θάνατό του.

Τό ἔργο του ἐπιτελεῖται σέ 4 μεγάλες
περιοδεῖες ἀνά τήν Ἑλλάδα πού στέναζε
κάτω ἀπό τόν Τουρκικό ζυγό. Ὁ λαός
μας τότε δέν ὑπέφερε μόνον ἀπό τό
γιαταγάνι τοῦ Τούρκου δυνάστη, ἀπό
τήν ἀρπαγή τῶν ἀγαθῶν του σέ τέτοιο
βαθμό πού στήν πραγματικότητα δέν ὄ-
ριζε τίποτε οὔτε τήν περικοπιά του, οὔτε
τήν οἰκογένειά του, οὔτε κἀν τή ζωή
του, ἀλλά καί ἀπό τόν βίαιο ἐξισλαμι-
σμό του πού εἶχε πάρει σ' ἐκεῖνα τά
χρόνια ἀνησυχητικές διαστάσεις. Βλέπον-
τας αὐτόν τόν μεγάλο κίνδυνο γιά τό
λαό μας ἀποφασίζει νά περάσει, ἄν εἴ-
ναι δυνατόν, ἀπό ὅλες τίς πόλεις καί
τά χωριά τῆς Ἑλλάδος, μέ σκοπό νά
πέσει τοῦς Ἕλληνες νά ἀντισταθοῦν
στόν ἐξισλαμισμό καί στήν ἀποεθνοποίη-
σή τους.

1η περιοδεία: Μονή Φιλοθέου -
Κωνσταντινούπολη - Θράκη - Μακεδο-
νία - Θεσσαλία - Στερεά - Μεγαδένδρι
- Μεσολόγγι - Ναύπακτος (1759-1762).

Ἐκεῖ μαθαίνει ὅτι παραιτήθηκε ὁ Πα-
τριάρχης Σεραφείμ Β' ἀπό τόν ὁποῖο
πῆρε τήν ἄδεια τῆς ἱεραποστολῆς καί
ἀναγκάζεται νά διακοπῆ τήν περιοδεία
του καί νά πάει στήν Κωνσταντινούπολη
γιά νά πάρει τήν ἄδεια ἀπό τόν νέο
Πατριάρχη Σαμουήλ. Ἔτσι ἀρχίζει τήν
δεύτερη περιοδεία του.

2η περιοδεία: Κων/πολη - Θράκη -
Δράμα - Σέρρες - Ἴ. Μ. Φιλοθέου -
Σκόπελος - Σκιάθος - Παγασητικός -
Πήλιο - Βόλος - Τύρναβος - Ἐλασσώνα
- Ραψάνη - Σέρβια - Κοζάνη - Χάσια
- Γρεβενά - Σιάτιστα - Φλώρινα - Μο-
ναστήρι - Ἀχρίδα - Πρέσπες - Καστο-
ριά - Κόνιτσα - Ζαγοροχώρια - Βωβού-
σα - Μαλακάσι - Ζίτσα - Γιάννενα -
Συράκο - Καλαρύτες - Ἄγραφα - Με-
σολόγγι - Ἀχαΐα - Αἴγιο - Γαλαξειδί
- Κεφαλλονιά (1763-1773).

3η περιοδεία: Κων/πολη - Λήμνος -
Ἄνδρος - Τήνος - Μύκονος - Νάξος
- Πάρος - Σύρνος - Σέριφος - Μήλος
- Κάρπαθος - Ρόδος - Σύμη - Τήλος

- Νίσυρος - Κάλυμνος - Λέρος - Πά-
τιμος - Σύρος - Ἴ. Μ. Φιλοθέου -
Θεσ/νίκη - Βέροια - Κοζάνη - Τρίκαλα
- Καρδίτσα - Καλαμπάκα - Σαμαρίνα
- Κόνιτσα - Μέτσοβο - Ζαγόρια - Μο-
ναστήρι - Ἀχρίδα ἀνέβηκε μέχρι τή
Δίβρη - Τίρανα - Αὐλώνα - Ἀργυρόκα-
στρο - Κέρκυρα - Κεφαλλονιά - Ζάκυν-
θος - Λευκάδα - Ξηρόμερο - Μεσολόγγι
- Ταξιάρχη - Ἀργίτιο - Ἄρτα - Πρέβε-
ζα ἀνέβηκε μέχρι Πάργα - Τεπελένι -
Κορυτσά κλπ. (1775-1777).

4η περιοδεία: Δεκ. 1778 Ζίτσα -
Γιάννενα - περιοχή Κουρέντων Ταρκο-
βίτσας - Ζάλογγο Ἴαν. 1779 - Σοῦλι -
Χαλικιάδες - Παραμυθιά 2 Μαρτ. 1779
- Μαργαρίτι - Πάργα - Ράπιζα - Λυ-
κούρισι - Ἀγιά - Παπαδάτες - Σαμα-
ρίνα - Πρέβεζα Ἀπρ. 1779 - Ἄρτα
τέλη Μαΐου 1779 - Τσαρλαβανά - Κα-
κοισοί - Ροιψιά - Φρασινά - Πογω-
νιοῦ περιοχή - Φιλιάτες - Δρόβιανη -
Λέβλινο 10-15 Ἰουλ. 1779 - Σενίτσα
τέλη Ἰουλίου 1779 - Γιάννενα 4 Αὐγ.
1779 - περιοχή Πρεμετῆς. Στά χωριά
Λέκκη, Ἐρίντη καί Κάργιαννη χτίζει
σχολεῖα — Τεπελένι ἐκεῖ συναντᾷ τόν Ἀ-
λή τόν μετέπειτα γνωστό Ἀλή Πασᾶ—
τέλος ἔφτασε στό Μπεράτι. Ἐνῶ κήρυττε
ἐξω ἀπό τό Μπεράτι συνελήφθη ἀπό
ἀνθρώπους τοῦ Κούρτ Πασᾶ τοῦ Μπε-
ρατιοῦ. Καί στίς 24 Αὐγούστου 1779
ἡμέρα Σάββατο στή θέση Μπουγιαλῆ
κοντά στόν Ἄψο ποταμό τόν κρέμασαν.
Ἄφου πέθανε τόν ἐγδυσαν καί δένοντας
μέ πέτρα πάνω του γιά νά βυθιστεῖ
τόν ἔριξαν στό ποτάμι. Τή νύχτα κά-
τοικοί τῆς περιοχῆς ψάξαν τό ποτάμι
βρῆκαν τό λείψανό του καί τό μετέφεραν
στό χωριό Καλικόντασι ὅπου τό ἔθαψαν
στήν ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου. Ἦταν 65
χρονῶν.

Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ

Ἡ προσπάθεια τοῦ Πατροκοσιᾶ στίς
4 περιοδεῖες του εἶχε δύο κατευθύνσεις.
Νά κρατήσουν οἱ Ἕλληνες μέ κάθε θυ-
σία ἀφ' ἐνός μὲν τήν πίστη τους στήν
Ὁρθοδοξία, ἀφ' ἑτέρου τήν ἀγάπη τους
στήν Πατρίδα. Ἡ πρώτη κατεύθυνση θά
ἐπιτιμωχάνονταν μέ τήν ἀντίδραση στόν
βίαιο ἐξισλαμισμό καί ἡ δεύτερη μέ τήν
Ἑλληνική παιδεία καί τήν ἀναπτέρωση

της ελπίδας τους για άπελευθέρωση από τον Τουρκικό ζυγό. Για ύλοποίηση των στόχων του ο Πατροκοσμάς χρησιμοποίησε: 1. Τίς όμιλίες του. 2. Τίς επιστολές του. 3. Τήν Ίδρυση σχολείων και τό όργανωτικό του πνεύμα.

1. Οί όμιλίες του

Σέ κάθε χωριό ή πόλη πού έπισκέπτονταν μιλούσε στον συγκεντρωμένο λαό, άνεβασμένος σέ ένα σκαμνί, επειδή ήταν κοντός και άρου έμπηγε στο έδαφος δίπλα του έναν ξύλινο σταυρό. Η γλώσσα πού χρησιμοποιούσε ήταν ή άπλη γλώσσα του λαού. Ο λόγος του δέν είχε μεγαλοστομία. Ήταν άπαλλαγμένος από ήχηρές λέξεις και πομπώδεις εκφράσεις, από ρητορικά σχήματα χωρίς ουσία. Δέν ήταν βερμπαλιστικός. Δέν έπιζητούσε τό χειροκρότημα ούτε τον θαυμασμό (επιδιώξεις των άνοήτων ρητόρων) αλλά να μιλήσει στις ψυχές των άπλων ανθρώπων και να τίς οδηγήσει στο σωστό χριστιανικό και συγχρόνως έθνικό δρόμο.

Η εύλογία του Θεού και ό πειστικός του λόγος είχαν σαν αποτέλεσμα ό λαός πού τον άκουγε μέ θρησκευτική προσήλωση να πείθεται και να έφραρμόζει τά προστάγματα του. "Ας δοΐμε μιά περιγραφή του Περραιβού: «...πληροφροηθείς τά ελαττώματα και άμαρτήματα των όμογενών του, ήλεγξεν αυτούς μέ τόση επιτηδειότητα και πειθή, ώστε έπροξένησε βαθειάν έντύπωσιν και φόβον εις τας ψυχάς του λαού... Διασπαρείσα ή φήμη του 'Αγίου Κοσμά εις τά ένδότερα της Ελλάδος, προξένησε θαυμασμόν και άκραν επιθυμίαν εις όλας τας επαρχίας, τίς δηλαδή πρώτη έξ αυτών να δεχθή και άκούση τας ιεράς διδασχάς του. "Οθεν έξήρχοντο άπαντες σύν γυναίξει και τέκνοις, νέοι και γέροντες, εις προΐπάντησιν άσπαζόμενοι εύσεβάστως τας χείρας, τά πενιχρά ιμάτια και τούς πόδας του. "Ο δέ ιεροκήρυξ, όταν έβλεπε πολύν λαόν εκ διαφόρων χωρίων συνηθροισμένον και παρακολουθούντα, έτίθετο εις τι εύρύ πεδίον και έδίδασκεν αυτόν επί δύο και τρεις ήμέρας».

2. Οί επιστολές του

Ο Πατροκοσμάς έγραψε και έστειλε πολλές επιστολές σέ άτομα πού ό ίδιος

διάλεγε στα διάφορα χωριά και πόλεις πού περνούσε και στα όποια άνέθετε ώρισμένες άποστολές ή έργασίες, όπως Ίδρυση και χτίσιμο σχολείων κλπ.

Π.χ. στο Ζάλογγο όταν πήγε μίλησε και μεταξύ των άλλων πρότεινε την Ίδρυση σχολείου. Φεύγοντας έστειλε την έξής επιστολή: «Εϋγενέστατοι άγαπητοί άδελφοί και τέκνα μου πνευματικά, οι κατοικούντες την χώραν Ζάλογγου, εύχομαι και παρακαλώ τον 'Αγιον Θεόν δια την ψυχικήν και σωματικήν σας υγείαν. Έγώ άδελφοί μου ως δοϋλος άνάξιος του Χριστού του Θεού ήμών, περιεργόμενος και διδάσκων τό κατά δύναμιν τούς Χριστιανούς, ήλθα και εδώ εις την χώραν σας και βλεπόντας ότι δέν έχετε σχολειον έπαρακίνησα τούς Χριστιανούς και έδωκαν δια τό σχολειον τό κατά δύναμιν και προαίρεσιν, πρέπει δέ και ή ειγγενεία σας να βοηθάτε πάντοτε τό σχολειον σας, έξ ιδίων πόρων ή από την χώραν κοινώς ή από τά βακούφρια, δια να λάβετε και παρά του Θεού τον μισθόν σας και τιμήν παρά των ανθρώπων. Είμαι δέ και έγώ χρεώστης και παρακαλώ τον Κύριον να εύλογήση την χώραν σας, τό σχολειον και τά παιδιά σας και να σας άξιώσει να ζήσετε εδώ καλά και θεάρεστα και να σας βάλη και εις τον παράδεισον να χάρεσθε και ευφραίνεσθε και να δοξάζετε την 'Αγίαν Τριάδα. Ταϋτα και υγαίνετε έν Κυρίω. 1779 αφοθ 'Ιανουάριο, Κοσμάς ιερομόναχος και άνάξιος δοϋλος σας».

3. Η Ίδρυση σχολείων και τό όργανωτικό του πνεύμα

Στά χωριά πού δέν είχαν σχολειο, μετά την όμιλία του όπου πρότεινε την Ίδρυση σχολείου, έξασφάλιζε και τά χρήματα πού χρειάζονταν για την άνεγερση, συντήρηση, πληρωμή δασκάλου κλπ. Από τά κοινοτικά έσοδα, τά βακούφρια (άφιερωμένα κτήματα σε εύαγη Ίδρύματα), τά Μοναστήρια, τίς εκκλησίες. Ζητούσε δέ και από τό λαό την συνδρομή του. "Οτι μπορούσε να διαθέσει ό καθένας. Χρήματα, κοσμήματα, προϊόντα κλπ. Στη συνέχεια μαζί μέ τούς κατοίκους διάλεγε τά πρόσωπα πού θα διαχειρίζονταν την όλη έργασία και θα διηύθιναν τό σχολειο όταν αυτό λει-

τουργοῦσε. Φεύγοντας ἀπό τό χωριό ἔστειλε ἐπιστολή ὅπου ἀνάγραφε ὅλες τίς ἀποφάσεις πού πάρθηκαν γιά τήν ἴδρυση τοῦ σχολείου καί τά ὀνόματα τῶν προσώπων πού ἀνέλαβαν τίς διάφορες ἐργασίες καί εὐθύνες. Μ' αὐτόν τόν τρόπο ἄφηνε γραπτές τίς ἐντολές του ὥστε νά ἐφαρμοσθοῦν κατά γράμμα, γνωρίζοντας ὅτι θά ἦταν σεβαστές γιά πάντα. Π.χ. Στή Δρόβιανη μέ τά χρήματα πού ἐξασφάλισε ὁ Πατροκοσμάς πληρώνονταν μέχρι τό 1874 (δηλαδή ἐπί 100 χρόνια) οἱ δάσκαλοι καί συντηροῦνταν τό σχολεῖο.

Ἡ δράση τοῦ Πατροκοσμά ἦταν μιᾶ ἐπανάσταση χωρὶς ὄπλα. Μιά ἐπανάσταση πού ἔθιγε μεγάλα συμφέροντα τοῦ τότε κατεστημένου. Ἔτσι χτυπᾶει τόν πλοῦτο, τοὺς πλοῦσιους καί τίς ἐπιδείξεις. Οἱ ἔβραιοι πού ἔχουν γιά ἀργία τήν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου κατάφεραν νά μεταφέρουν τήν ἐβδομαδιαία ἀγορά (τή λαϊκή) τίς Κυριακές, ἡμέρα ἀργίας τῶν Χριστιανῶν. Ἔτσι ἡ Κυριακή εἶχε ἐξελιχθεῖ σέ ἡμέρα ἐντονης ἐμπορικῆς κίνησης, μέ ἀποτέλεσμα οἱ Ἕλληνες νά μὴ ἐκκλησιάζονται. Ὁ Πατροκοσμάς τό ἀπαγόρευσε καί κατάφερε τὰ παζάρια νά γίνονται τὰ Σάββατα. Ἐπίσης ἀπαγόρευσε στοὺς Χριστιανούς νά ἀγοράζουν ἀπὸ ἔβραίους. Ἔτσι οἱ δουλειές τῶν ἔβραίων συρρικνώθηκαν. Ἀπαγόρευσε στοὺς Ἕλληνες νά μιλοῦν ἄλλες γλῶσσες. Τουρκικά, ἀρβανίτικα, βλάχικα κλπ.

Ἦταν λοιπὸν ἐπόμενο ὁ ἐπαναστάτης (μεταρρυθμιστὴς μπορῶ νά πῶ) Πατροκοσμάς πού τᾶβαλε μέ τόσο ὀξύ τρόπο μέ τό κατεστημένο τῆς ἐποχῆς του, νά ἔχει βίαιο θάνατο. Αὐτό τό γνώριζε. Μέ τήν προφητικὴ του ματιὰ τό εἶχε δεῖ. Πρὸ παντός στήν τελευταία του περιόδεια. Ἐβλεπε πὺς βάδιζε πρὸς τό τέλος του. Πρὸς τό τέλος τῆς ἐπίγειας ζωῆς του. Ὅμως δέν δίστασε. Δέν ἔκανε πίσω. Δέν σταμάτησε τὴ δράση του. Ἀντίθετα τὴν ἐνέτεινε. Ἡ τελευταία του περιόδεια, ἰδίως ὁ τελευταῖος του χρόνος 1779 παρουσιάζει μεγάλη πυκνότητα ἐπισκέψεων σέ πόλεις καί χωριά, μέ πολύ πυκνὸ πρόγραμμα. Καί στίς ὁμιλίες του ὀξύνονται οἱ ἐπιθέσεις του ἐναντίον τοῦ κατεστημένου. Ἔτσι στίς 2 Μαρτίου 1779 γράφει ἀπὸ τὴν Παραμυθιά ὅπου

βρίσκεται, τό ἐξῆς γράμμα στὸν ἀδελφὸ του Χρῦσανθο: «...τά κατ' ἐμέ καί περὶ ἐμέ φαίνονται πολλά καί ἀπίστευτα εἰς τοὺς πολλοὺς καί μήτε ἐγὼ δύναμαι νά τὰ καταλάβω. Τόσον δέ μόνον λέγω σοι διὰ νά δοξάσης τὸν Κύριον καί νά χαρῆς ὅτι, γίνεται ἀρκετὴ μετάνοια εἰς τοὺς ἀδελφοὺς. Ἔως τριάκοντα ἐπαρχίες περιῆλθον, δέκα σχολεῖα Ἑλληνικά ἐποίησα, διακόσια διὰ κοινὰ γράμματα, τοῦ Κυρίου συνεργοῦντος καί τὸν λόγο μου βεβαιοῦντος διὰ τινῶν ἐπακολούθησάντων σημείων...

Δέκα χιλιάδες Χριστιανοὶ μέ ἀγαπῶσι καί ἓνας μέ μισεῖ, χίλιοι Τοῦρκοι μέ ἀγαπῶσιν καί ἓνας ὄχι τόσον, χιλιάδες Ἑβραῖοι θέλουν τὸν θάνατό μου καί ἓνας ὄχι.

Ἄσπθ! Μαρτίου β'
Ὁ σὸς ἀδελφός
Κοσμάς ἱερομόναχος»

Ἐνα γράμμα - ἀπολογισμὸς πού δεῖχνει πὺς ἐνοίωθε νά πλησιάζει τό τέλος του. Ὅμως ἡ δραστηριότητά του καθόλου δέν μειώθηκε. Ἀφοῦ ἀπὸ τίς 2 Μαρτίου πού ἔγραψε τό πιὸ πάνω γράμμα, μέχρι τὸν Αὔγουστο πού συλλαμβάνεται καί ἐκτελεῖται, ἰδρύει ἄλλα 47 σχολεῖα.

Δηλαδή ὁ Πατροκοσμάς μέ τὴ διδασκαλία του (τίς διδασχές του πού περιλαμβάνονταν στίς ὁμιλίες του, σταματώντας τὴν πλημμυρίδα τοῦ ἐξισλαμισμού) ἦταν ἱεραπόστολος τῆς ὀρθοδοξίας μας καί μέ τοὺς ἀφορισμοὺς γιά τὴ γλῶσσα, τίς προφητείες του γιά τό μελλοῦμενο καί τὰ σχολεῖα πού ἴδρυε, ἐθναπόστολος.

Καί σήμερα ὅπως καί τότε τό γένος τῶν Ἑλλήνων ἀγρίεψε, μέ ὅλα τὰ ὀρατά ἀποτελέσματα. Χρειαζόμεθα καί τώρα ὅπως καί τότε ἓναν Πατροκοσμά. Νά ἡμερέψει τίς ψυχές μας. Νά βάλει τάξη στήν ἀταξία μας. Νά χτυπήσει τὸν πλοῦτο, πηγὴ πάσης διαφθορᾶς. Νά ἐμπνεύσει καί ἐξυψώσει τό φτωχὸ λαό. Νά μᾶς ἐμφυσησει τὴν μεταξύ μας ἀγάπη καί τὴν ὁμόνοια. Νά μᾶς ξαναδιώσει τὰ αἰῶνια στηρίγματα μας: Τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα καί τὴν Ὀρθοδοξία, ὥστε νά ἀκτινοβολήσει καί πάλι ἡ χώρα μας.

Γ. ΤΕΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ: Η ΑΛΛΗ ΓΛΩΣΣΑ

«Hellenic Quest» λέγεται ένα πρόγραμμα ηλεκτρονικής εκμαθήσεως της Έλληνικής που το CNN άρχισε να διανέμει παγκοσμίως και προορίζεται σε πρώτο στάδιο για τους αγγλόφωνους και ισπανόφωνους.

Η μέθοδος διδασκαλίας συνίσταται στην προβολή πληροφοριών στην οθόνη του Η/Υ με ταυτόχρονη μετάδοση ήχου και κινούμενης εικόνας. Το πρόγραμμα παράγεται από την μεγάλη εταιρεία Η/Υ «Apple», της οποίας ο πρόεδρος Τζών Σκάλι είπε σχετικώς: «Αποφασίσαμε να προωθήσουμε το πρόγραμμα εκμαθήσεως της Έλληνικής, επειδή η κοινωνία μας χρειάζεται ένα εργαλείο που θα της επιτρέψει να αναπτύξει την δημιουργικότητά της, να εισαγάγει νέες ιδέες και θα της προσφέρει γνώσεις περισσότερες από όσες ο άνθρωπος μπορούσε ως τώρα να ανακαλύψει». Μέ άλλα λόγια πρόκειται για μια εκδήλωση της τάσεως για έμπιστοτητα στις ρίζες του παγκοσμίου πολιτισμού που είναι το πνεύμα και η γλώσσα των Έλλήνων.

«Άλλη συναφής εκδήλωση: Οι Άγγλοι επιχειρηματίες προτρέπουν τα ανώτερα στελέχη τους να μάθουν αρχαία Έλληνικά, επειδή αυτά «έμπριέχουν μια φιλοσοφία με ξεχωριστή σημασία για τους τομείς οργάνωσης και διαχειρίσεως επιχειρήσεων».

Σε αυτό το συμπέρασμα οδήγηθηκαν μετά από διαπιστώσεις Βρετανών ειδικών ότι «Η Έλληνική Γλώσσα ενισχύει την λογική και τονώνει τις ήγετικές ικανότητες. Γι' αυτό έχει μεγάλη αξία, όχι μόνο στην πληροφορική και στην υψηλή τεχνολογία, αλλά και στον τομέα της οργάνωσης και διοικήσεως».

Αυτές οι ιδιότητες της Έλληνικής ώθησαν το πανεπιστήμιο IPBAIN της Καλιφόρνια να αναλάβει την αποθησαύριση του πλούτου τους.

Επικεφαλής του έργου τοποθετήθηκαν η γλωσσολόγος Έλληνίστρια Μακ Ντόναλντ και οι καθηγητές της ηλεκτρονικής Μπροϋνερ και Πάκαρντ. Στόν Η/Υ «ΐβυκο» αποθησαυρίστηκαν 6 εκατομμύρια λέξεις και 78 εκατομμύρια λεκτικοί τύποι της γλώσσας μας — όταν η Άγγλική έχει συνολικώς 490 χιλιάδες λέξεις και 300 χιλιάδες τεχνικούς όρους— δηλαδή ως γλώσσα είναι μόλις τό 1/100 της δικής μας. Στόν «ΐβυκο» ταξινομήθηκαν 800 συγγράμματα τεσσάρων χιλιάδων αρχαίων Έλλήνων και τό έργο συνεχίζεται.

Μιλώντας γι' αυτό, ο καθηγητής Μπροϋνερ είπε: «Σ' όποιον άπορει γιατί τόσα εκατομμύρια δολάρια για την αποθησαύριση των λέξεων της Έλληνικής, άπαντοΐμε: Μά πρόκειται για την γλώσσα των προγόνων μας. Καί η έπαφή μας μ' αυτούς θα βελτιώσει τον πολιτισμό μας».

Οι υπεύθυνοι του προγράμματος ύπολογίζουν ότι οι έλληνικοί λεκτικοί τύποι θα φθάσουν στά 90 εκατομμύρια, έναντι 9 εκατομμυρίων της λατινικής.

Τό ενδιαφέρον για την Έλληνική προέκυψε από την διαπίστωση των έπιστημόνων πληροφορικής και ύπολογιστών ότι οι Η/Υ προχωρημένης τεχνολογίας δέχονται ως «νοηματική» γλώσσα μόνον την Έλληνική. Όλες τίς άλλες γλώσσες τίς χαρακτηρίσαν «σημειολογικές». «Νοηματική» είναι η γλώσσα στην όποία τό «σημαίνον» δηλαδή η λέξη, και τό «σημαινόμενον», δηλαδή αυτό που η λέξη

έκφράζει (πράγμα, ιδέα, κατάσταση), έχουν μεταξύ τους πραγματική πρωτογενή σχέση. Ένω «σημειολογική» είναι ή γλώσσα όπου αυθαιρέτως ορίζεται ότι τό α' «πράγμα» (σημαινόμενον) έννοείται μέ τό α' «σημείον» (σημαίνον). Μέ άλλα λόγια, ή 'Ελληνική είναι ή μόνη γλώσσα τής οποίας οί λέξεις έχουν «πρωτογένεια», ένω σέ όλες τίσ άλλες είναι «συμβατικές» - σημαίνουν κάτι άπλως έπειδή έτσι συμφωνήθηκε μεταξύ εκείνων πού τίσ χρησιμοποιούν. Π.χ. στην 'Ελληνική ένθουσιασμός = έν Θεώ, γεωμετρία = γή + μετρώ, προφητεία = πρό + φανώ, άνθρωπος = ό άνθρωών όπωπάς (= ό άρθρώνων λόγο). Έχουμε δηλαδή αιτιώδη σχέση μεταξύ λέξεως - πράγματος, πράγμα άνιπαρκτο στίς άλλες γλώσσες. Τά πιό τέλεια προγράμματα Η/Υ «Ίβυκος», «Γνωσις», και «Νεύτων» άναπαριστούν τούς λεκτικούς τύπους τής 'Ελληνικής σέ όλοκληρώματα και σέ τέλεια σχήματα παραστατικής, πράγμα πού άδυνατούν νά κάνουν για τίσ άλλες γλώσσες. Καί τούτο διότι ή 'Ελληνική

έχει μαθηματική δομή πού έπιτρέπει τήν άρμονική γεωμετρική της άπεικόνιση. Ίδιαιτέρως χρήσιμα στους Η/Υ είναι τά 'Ελληνικά προσφύματα, τηλε-, μικρο-, μεγα-, σκοπώ, ισμός, συν, κλπ. Οί Η/Υ θεωρούν τήν 'Ελληνική «μή όριακή γλώσσα», δηλαδή ότι μόνο σ' αυτήν δέν υπάρχουν όρια και για αυτό είναι άναγκαία στίς νέες έπιστήμες όπως ή πληροφορική, ή ηλεκτρονική, ή κυβερνητική κ.ά.

Αυτές, μόνον στην 'Ελληνική βρίσκουν τίσ νοητικές έκφράσεις πού χρειάζονται και χωρίς τίσ όποιες ή έπιστημονική σκέψη άδυνατεί νά προχωρήσει.

Γ' αυτούς τούς λόγους οί Ίσπανοί εύρωβουλευτές ζήτησαν νά καθιερωθεϊ ή 'Ελληνική ως ή επίσημη γλώσσα τής Ε.Ε. διότι «τό νά μιλά κανείς για Ε.Ε. χωρίς τήν 'Ελληνική είναι σαν νά μιλά σ' έναν τυφλό για χρώματα».

π. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ Α. ΦΑΤΣΗΣ, USA

ΚΟΣΣΟΒΟ

*Σέ περιοχές του Κόσσοβου
δέν κελαιδοούν κοτσύφια,
κι Άνοιξη, μέ μύρα φωτεινή,
σ' αυτές πιά δέ θά 'ρθεί.
'Η μαύρη πίσσα έθαψε,
περιοχές στό Κόσσοβο,
και χλόη τρυφερή - χρυσή,
σ' αυτές ξανά δέ θά φανεϊ.*

*Ένας Σταυρός, κι ένα κερι,
φωτάει εκεί, και λέει,
μιάν Ιστορία τραγική,
για βόμβες, και για κλέη!*

Α. ΣΤΑΥΡΙΤΗΣ

ΥΓΙΕΙΣ ΝΕΟΙ - ΕΝΑ ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΑΥΡΙΟ

Κατά κοινή όμολογία η εποχή μας διέρχεται βαθιά και μεγάλη κρίση, η οποία επηρεάζει όλους τους τομείς της ζωής.

Πολλοί δέ, ρίχνουν τό λίθο του άναθέματος και κρίνουν τους νέους συγκρίνοντάς τους με τή δική τους νεανική ηλικία, τήν οποία άναπολούν και νοσταλγούν.

Εύκολο πράγμα κάποιος νά πετροβολά τους νέους, δύσκολο όμως νά κάνει αυτοκριτική γιά νά διαπιστώσει ότι, άν οί νέοι σήμερα μοιάζουν με ναυαγούς που άνεμοδαρμένοι άντιπαλεύουν με τους καιρούς, δέν είναι αυτοί άποκλειστικά υπεύθυνοι.

Είναι και οί μεγάλοι που με τίς δικές τους πράξεις έφτιαξαν κοινωνία με σαθρό ιστό σε άτμόσφαιρα πνικτική και δξουσα.

Αυτοί φρόντισαν νά κατεβάσουν τά σύμβολα, νά ύποσειλουν τίς σημαίες, νά γκρεμίσουν τίς αξίες, νά έξορίσουν τήν άξιοκρατία, νά γυμνώσουν από ιδανικά.

Άρέθησαν στο χρημα και σ' ένα άχαλίνωτο καταναλωτισμό, βιώνοντας μόνο τον εύδαιμονισμό. Έτσι άφησαν τους νέους άστεγους από στοργή στο πάλαι ποτέ ζεστό οικογενειακό περιβάλλον, με τά διαζύγια νά πληθαίνουν και τή μητέρα έξω και μακριά από τό θεϊκό της ρόλο. Αυτό δέ στήν κρισιμότερη περίοδο τής ζωής των νέων, τήν έφηβεία, που αποτελεί στάδιο διαμόρφωσης τής φυσικής και ψυχικής ύπόστασης. Στήν ηλικία τήν οποία προσπαθούν συνειδητά ή άσυνειδητά νά βρούν τήν ταυτότητά τους, νά κατασταλάξουν σ' ένα όρισμένο τύπο χαρακτήρα, και νά όριοθετήσουν τή θέση τους μέσα στή ζωή και τήν κοινωνία. Ένω έξ άλλου χαρακτηρίζονται από μία ψυχολογική αστάθεια, όπου εύκολα έπηρεάζονται, γίνονται εύάλωτοι σε διακαείς καταστάσεις, και άνταποκρίνονται σε διάφορα έρεθίσματα, προσπαθώντας

νά βρούν τί τους ταιριάζει και τί τους ίκανοποιεί. Ταυτόχρονα οί νέοι έχουν μεγάλη ενεργητικότητα, δραστηριότητα, περιέργεια γιά ό,τι συμβαίνει γύρω τους και έπιθυμούν νά παίρνουν μόνοι τίς αποφάσεις γιά τή ζωή τους.

Εύλογο είναι επομένως, μέσα σ' ένα διαβρωμένο οικογενειακό, σχολικό και κοινωνικό περιβάλλον, οί νέοι ν' άποπροσανατολίζονται, ν' άποθαρρύνονται, ν' άπογοητεύονται, νά καταθέτουν τά όπλα, νά άποποιούνται τίς εύαισθησίες τους, ν' ακολουθούν τίς άτραπούς τής βίας, του χουλιγκανισμού, τής άναρχίας, των έξαρτησιολόγων ουσιών (τσιγάρο, άλκοόλ, ναρκωτικά), τής πρώιμης έφηβικής έγκυμοσύνης, τής άπειλής τής μάστιγας του αίωνα μας του AIDS, τής αύσθησης τής παντοδυναμίας και τής έλλειψης έμπειρίας. Άλλες φορές φτάνουν μέχρι και τήν αυτοχειρία.

Η βία, ή κακοποίηση, ό βιασμός, ό φόνος και ή αυτοκτονία εύθύνονται γιά τό μεγαλύτερο αριθμό θανάτων σε νέους άνθρώπους.

Βιώνοντας όλα αυτά τά καθημερινά προβλήματα των νέων και τίς άνάγκες Υγείας που προκύπτουν, τό Διεθνές Συμβούλιο Νοσηλευτών γιά τήν Διεθνή Ημέρα του Νοσηλευτή τό 1997 άφιέρωσε τό θέμα «Υγείες νέοι» = Ένα λαμπρότερο αύριο.

Πρότασε δέ ως σημαντικότερο ρόλο των Νοσηλευτών όλου του κόσμου τήν εύθύνη νά προάγουν τήν Υγεία των νέων και νά τους βοηθήσουν νά ξεκαθαρίσουν τίς αξίες, μέσα από καινοτομικές προσεγγίσεις, νέες τεχνικές και θετική χρήση των μέσων ένήμερωσης.

Έτσι οί έθνικοί σύνδεσμοι Νοσηλευτών στήν προσπάθεια αυτή και σε συνεργασία με κυβερνητικές και άλλες οργανώσεις, τήν Πολιτεία, τήν οικογένεια, τό σχολείο, τήν Εκκλησία, τους εκπαιδευτικούς και τους ίδιους τους νέους

θά πρέπει να σχεδιάζουν εθνικά ή τοπικά προγράμματα προαγωγής υγιεινής συμπεριφοράς, πρόληψης προβλημάτων και παροχής φροντίδας.

Τά σημερινά προγράμματα 'Υγείας για νέους είναι ελάχιστα και καθόλου φιλικά προς αυτούς. 'Ιδιαίτερα όταν τό προσωπικό είναι άρνητικό και κατακρίνει την προσέλευσή τους. Κάθε άποδοκιμασία του τρόπου ζωής τους, οδηγεί αυτούς σε έλλειψη έμπιστοσύνης και άπροθυμία ν' άποκαλύψουν πληροφορίες πού θά μπορούσαν νά είναι ζωτικές στην παροχή φροντίδας. 'Ενώ διάφοροι σύμβουλοι καταφθάνουν νά δώσουν «άπαντήσεις» στά προβλήματά τους, όπως οί διακινούντες ναρκωτικές ή άλλες ουσίες.

Χρειάζεται έπομένως εκπαίδευση των επαγγελματιών 'Υγείας στη συμβουλευτική και την επικοινωνία για έγκαιρη άναγνώριση των άναγκών και των προβλημάτων των νέων, παρέχοντας τίς υπηρεσίες αυτές μέ ευαισθησία και διακριτικότητα. 'Εξ άλλου επιβάλλεται:

1. 'Η εκδήλωση από τους μεγάλους άγάπης, σεβασμού, εκτίμησης και κατανόησης προς τους νέους.

2. 'Η άρχική βοήθεια προς τους νέους για νά κάνουν έπιλογές πριν πράξουν οτιδήποτε.

3. 'Η ενίσχυσή τους για ανάπτυξη της υπευθυνότητάς τους και την αντιμετώπιση άκόμα και των δυσάρεστων συνεπειών αυτών.

4. 'Η διδασκαλία της άγάπης και του σεβασμού της ζωής και της προστασίας αυτής.

5. 'Η άναγνώριση από τους νέους των δυνατοτήτων τους και πώς νά τίς χρησιμοποιούν για νά οδηγηθούν στην γή της επαγγελίας.

«Νέε, γίνου 'Ηρακλής και διάλεξε τόν δρόμο της άρετής! Σέ συμφέρει!».

Είναι σημαντικό οί νέοι νά είναι πληροφορημένοι για την διαθεσιμότητα των υπηρεσιών και των προγραμμάτων, του κόστους και των ώρων πού οί υπηρεσίες αυτές παρέχονται. Τά όποια προγράμματα για τους νέους είναι πετυχημένα όταν βασίζονται σε σχέσεις έμπιστοσύνης και άνοιχτού διαλόγου.

Τεχνικές συμμετοχής βασισμένες στό διάλογο, την υπευθυνότητα, την εκπαίδευση, τόν άμοιβαίο σεβασμό βοηθούν τους νέους νά μετατρέψουν τή γνώση σε δράση.

Οί κατευθυντήριες άρχές πού διέπουν τά προγράμματα αυτά είναι οί εξής:

— 'Η διατήρηση της άποτελεσματικής επικοινωνίας μεταξύ των νέων, ένηλίκων και συνομηλίκων πού βρίσκονται σε θέσεις κλειδιά.

— 'Η προαγωγή ενός ύποστηρικτικού περιβάλλοντος πού θά έχει ως σκοπό την αύξηση της άυτονομίας, της άυτοεκτίμησης και του ύγιη τρόπου ζωής.

— 'Η χρησιμοποίηση ανθρώπων πού σέβονται τους νέους και έχουν επίγνωση των άναγκών τους και μπορούν νά επικοινωνήσουν μαζί τους άποτελεσματικά.

— 'Η επικέντρωση των προγραμμάτων στόν όλικό τρόπο ζωής των νέων και όχι σε μειονωμένες φράσεις της συμπεριφοράς τους.

— 'Η προώθηση προγραμμάτων πού άπαιτούν την πλήρη συμμετοχή των νέων, της οίκογένειας, του σχολείου, του συστήματος υγείας και άλλων κοινωνικών όργανώσεων.

“Άς μήν ξεχνά ο καθένας, νέος ή ένήλικας, ότι κάθε επένδυση στην υγεία των νέων είναι μιá επένδυση στό μέλλον τους.

ΜΑΡΙΑ ΑΒΡΑΜΙΚΑ
Καθηγήτρια ΤΕΙ Θεσ/νίκης
Πτυχιούχος Νοσηλευτικής
Πανεπιστημίου 'Αθηνών

ΙΩΑΝΝΑ ΝΤΟΥΡΟΥ
Καθηγήτρια ΙΕΚ Νεάπολης
Πτυχιούχος Πανεπιστημίου Θράκης

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Καλαϊτζή-Άζίζι 'Αναστασία, 1985, *Θέματα Κλινικής Ψυχολογίας - 'Εφαρμοσμένη Κλινική Ψυχολογία στό χώρο του Σχολείου*, 'Αθήνα.
2. Πολίτη Σ., 1979, *Ψυχολογία του 'Αναπισσόμενου 'Ανθρώπου*, 'Αθήνα, 'Εκδοση Γ'.
3. Τσιμπούκης Κωνσταντίνος, *'Η ψυχική υγεία του σύγχρονου άνθρώπου*, 'Εκδοση Ι'.
4. Τσιμπούκης Κωνσταντίνος, *'Εφηβοι - 'Αλκοόλ - Ναρκωτικά*.

ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ

Είναι μία περιέργη διάκρισις. Χωρίζει τούς ανθρώπους σέ σημαντικούς καί σέ άσήμαντους. Λές καί θά μπορούσε ποτέ ή ασύλληπτη άξία «άνθρωπος» νά ύπα-
χθή σέ τέτοιες ταξινομήσεις. "Ας είναι.

Σημαντικοί, λοιπόν, καί άσήμαντοι. Καί ποιοί είναι οί σημαντικοί; Είναι οί τιτλοῦχοι. Αὐτοί πού έχουν σπουδαίες θέσεις. Μεγάλα άξιώματα. Αὐτοί πού παίρνουν —πρό παντός αὐτό, γιά τήν εποχή μας— μεγάλους μισθούς. Είναι οί λίγοι. Οί έκλεκτοί. Είναι καί οί άσή-
μαντοι. "Ολοι οί άλλοι. Οί πολλοί. "Ο λαός. Αὐτή ή διάκρισις έχει γίνει — δυστυχώς— άποδεκτή από όλους μας. Καί στούς τίτλους τών σημαντικῶν, προσθέτουμε κάτι ακόμα: τόν άπεράντο σεβασμό μας.

Οί σημαντικοί, μπορεί νά είναι για-
τροί, δικηγόροι, καθηγητές, στρατηγοί. Μπορεῖ νά είναι καί πολιτικοί. Ίσως καί γυιοί, έγγονοί ή άνεπιοί πολιτικῶν πού έκαναν κάποια σταδιοδρομία καί θέλουν νά τήν συνεχίσουν μέ τούς ά-
πογόνους τους ή νά τούς παραδώσουν «στρωμένο τραπέζι», όπως λέει ο λαός. Νεπωτισμός, εύρωπαιστί. «Μπάριμπας στήν Κορώνη», στήν άπλοελληνική.

Γεννάται όμως τό ερώτημα: Φθάνει ή θέσις γιά νά αναδειξη τόν άνθρωπο; "Αρκεί τό άξίωμα, όταν δέν ύπάρχει ή άξία; Θυμάμαι ένα περιστατικό από τή στρατιωτική μου ζωή. Μοῦ άνέθεσαν κάποτε μιá σχετικά σημαντική θέση. Ζή-
τησα από τόν άπερχόμενο άξιωματικό νά μέ ενημερώση.

— "Α, μοῦ άπήντησε μέ έξοργιστική άδιαφορία. Έσύ άπλῶς θά ύπογράφης. Τή δουλειά θά τήν κάνουν οί στρατιῶ-
τες.

Τόν εύχαρίστησα γιά τήν πολύτιμη πληροφορία καί κάθησα άμέσως δίπλα στούς στρατιῶτες γιά νά μάθω «νά μήν ύπογράψω άπλῶς», μιá καί δέν ήταν δυνατόν νά άρνηθῶ τήν εὐθύνη. Στρατός είναι αὐτός. Έπτυχώς. Γιατί σέ εικοσι ήμέρες οί στρατιῶτες άπολύθηκαν καί θά είχα νά άντιμετωπίσω τό χάος.

Σκεφθῆτε τώρα πιό σπουδαίες θέσεις πού τίς αναλαμβάνουν άνθρωποι χωρίς

προσόντα. Χωρίς μόρφωση. Χωρίς πεί-
ρα. Χωρίς τήν δυνατότητα νά παρακο-
λουθήσουν τή δουλειά τους καί νά τήν έλέγξουν. "Ανθρωποι πού άπλά «ύπογρά-
φουν». Καί άφήνουν τή δουλειά νά τήν κάνουν οί «στρατιῶτες». "Οπως ξέρον
καί ὅπως θέλουν. Καί μετά άποροῦμε γιά τήν άπραξία. Για τήν άποτυχία. Για τίς καταχρήσεις καί τά σκάνδαλα, εάν ὁ σημαντικός άνθρωπος διαχειρίζεται με-
γάλα χρηματικά ποσά. Τά οικονομικά έννοῶ καί τά έξ άγνοίας. Γιατί τά έν γνώσει δέν όφείλονται άπλῶς σέ έλλειψη προσόντων, αλλά σέ ήθικό έλλειμμα.

«'Αρχή άνδρα δείκνυσι», έλεγαν οί άρχαῖοι ήμῶν πρόγονοι, οί σοφοί. Καί ή έννοια τοῦ ρητοῦ ήταν ὅτι ή έξουσία δείχνει τά σύν καί τά πλῆν τοῦ ανθρώ-
που. Τί αξίζει καί τί δέν αξίζει. Ποιά προσόντα έχει καί ποιά τοῦ λείπουν. Καί εάν αὐτά πού τοῦ λείπουν τοῦ άφαιροῦν τήν δυνατότητα νά άσκήση μέ έπάρκεια, έστω, τά καθήκόντά του.

"Οπότε; "Α ὄχι. Μήν έχετε τήν αφέ-
λεια νά πῆτε ὅτι τότε πρέπει νά πα-
ραιτηθῆ από τήν σπουδαία θέση του. Γιατί αὐτή, ἴσα - ἴσα, είναι πού τόν κάνει σημαντικό, μέ ὅλα τά έξ ἴσου σημαντικά παρεπόμενα: τήν αἴγλη τοῦ άξιώματος (έλληνιστί πρεστίς) καί τούς μεγάλους μισθούς ή σωστότερα τίς με-
γάλες —παντός είδους— άποδοχές. "Αλ-
λωστε, τί άγῶνα έκανε ὁ άνθρωπος γιά νά τήν πάρη αὐτή τή θέση.

Κάποτε, διακρίναμε τούς ανθρώπους σέ μορφωμένους καί άμόρφωτους, κα-
λούς καί κακούς, ήθικούς καί άνήθι-
κούς, δίκαιους καί άδικούς. Σήμερα, αὐτά είναι παρωχημένες έννοιες καί ξε-
περασμένες διακρίσεις. Σήμερα οί άν-
θρωποι διακρίνονται σέ σημαντικούς καί σέ άσήμαντους, ανάλογα ὄχι μέ τήν άξία τους αλλά μέ τό άξίωμά τους. Μέ τή θέση πού κατέχουν. Καί ὅποιοι προτίμη-
σαν νά είναι σημαντικοί (έστω καί παρ' άξίαν) δέν παραιτοῦνται εύκολα. Πολύ περισσότερο αὐτοί. Ποῦ θά ξαναβροῦν τέτοια εύκαιρία!

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

ΤΟ ΤΑΞΕΙΔΙ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ

Τό ταξείδι τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κ. Βαρθολομαίου ὑπῆρξε πραγματικά ἐντυπωσιακό καί γόνιμο. Ἦταν ἄλλωστε ἡ πρώτη ἐπίσημη ἐπικοινωνία τοῦ Προκαθημένου τοῦ ὀρθόδοξου Πατριαρχείου πού ξαναφούντωσε τά αἰσθήματα πίστεως καί ἀγάπης τοῦ λαοῦ γιά τήν Ὁρθοδοξία καί τήν πίστη στήν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ὑποδοχή πού τοῦ ἐγινε ἀπό τό λαό καί τίς ἐπίσημες ἀρχές ἦταν ὑποδοχή τιμῆς πού ἀπονέμεται στούς ἀρχηγούς Κρατῶν. Ὅχι ὅτι αὐτό σημαίνει κάτι τό πολύ σημαντικό. Γιατί πρέπει νά καταλάβουμε πώς τό ἀξίωμα τοῦ Πατριάρχου εἶναι ἐκτός πάσης ἀξιολόγησης, ὅπως καί τό ὅτι τό ἐκκλησιαστικό ἀξίωμα εἶναι τό ὑψηλότερο ἀξίωμα. Ὅμως ἐκεῖνο πού ὑπῆρξε μεγαλειώδες ἦταν οἱ ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάπης τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ πρὸς τό πρόσωπό του πού ἀντανακλᾷ στή βαθύτερη ὀρθόδοξη πίστη τῶν Ἑλλήνων ὀρθόδοξων. Κάτω ἀπό μία «στέγη», τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, κάτω ἀπό τά «φτερά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νά μεγαλοουργεῖ καί νά ζεῖ ἐνότητα, ἀγάπη, κατανόηση, εἰρήνη. Σημειώνουμε πώς ὁ Παναγιώτατος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως πρότεινε στό Δῆμαρχο Ἀθηναίων τήν «προβολή τοῦ Ἱεροῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως, ὡς ἀξιολόγου μνημείου, πού μπορεῖ νά προβληθεῖ ἐπὶ τῷ ἰωβηλαίῳ γιά τά 2000 χρόνια ἀπό τή Γέννηση τοῦ Χριστοῦ». Ἄς ἐλπίζουμε νά ἀξιοποιήσει ὁ κ. Δήμαρχος τήν πρόταση αὐτή, ὥστε ἡ τρίτη χιλιετία νά εἶναι πράγματι χιλιετία μετά Χριστόν.

Θέλουμε νά πιστεύουμε ὅτι ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης τῶν Ὁρθόδοξων κ. Βαρθολομαῖος ἔφυνε εὐχαριστημένος. Τόνωσε τίς σχέσεις τοῦ Πατριαρχείου μέ τήν Ὁρθόδοξη Ἑλληνική Ἐκκλησία καί τόν Ἑλληνικό λαό. Ἡ εὐλογία του ἄς εἶναι μαζί μας.

«ΕΣΤΙΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΓΑΠΗΣ»

Δέν ἀνήκουν μόνον στό παρελθόν οἱ πνευματικές, ἐκπαιδευτικές καί κοινωνικές δραστηριότητες τῶν συνεργαζομένων Χριστιανικῶν Σωματείων «ὁ Ἀπόστολος Παῦλος». Πρόσφατη ἐκδήλωση ἔργου κοινωνικῆς εὐποιΐας ἀποτελεῖ ἡ ἀποπεράτωση τῆς «Ἑστίας Χριστιανικῆς Ἀγάπης», τά ἐγκαίνια τῆς ὁποίας ἐγιναν μέ τήν παρουσία καί τήν εὐλογία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστοδοῦλου τό ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς 16 Μαΐου μέ τήν συμμετοχή πλήθους συνεργατῶν τοῦ χριστιανικοῦ ἔργου.

Προοπτική τῆς «Ἑστίας» εἶναι νά φιλοξενήσει κυρίως ἓνα ἀριθμό προσώπων, τά ὁποία ἐδαπανήθησαν στήν ὑπηρεσία τοῦ ἱεραποστολικοῦ καί κοινωνικοῦ ἔργου, πού συντελεῖται δεκαετίες τώρα στήν ἑλληνική κοινωνία ἀπό τά συνεργαζόμενα Χριστιανικά Σωματεία καί στά ὁποία ὀφείλεται τώρα ἡ ἐμπνευστική ἀναγνώριση τοῦ κόπου, τῶν ὑπηρεσιῶν των καί τῶν θυσιῶν των ἀκόμη.

Στήν ἀναγνώριση αὐτή τῆς προσφορᾶς στήν Ἐκκλησία τῶν ἀδελφοτήτων καί τῶν συνεργαζομένων μέ αὐτές Σωματείων ἀνεφέρθη στήν ὁμιλία του εὐφρήμως καί ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ.κ. Χριστόδουλος.

Οἱ προϋποθέσεις γιά τήν εὐρυθμο λειτουργία τῆς «Ἑστίας Χριστιανικῆς Ἀγάπης» ὑφίστανται. Ἡ στήλη αὐτή εὔχεται, ὅπως ὁ Κύριος ἐνδυναμώνει τά πρόσωπα ἐκεῖνα, τά ὁποία πρόκειται νά διακονίσουν στό ἔργο αὐτό, νά ἀνταποκριθοῦν στίς προσδοκίες τῶν ἐμπνευστῶν τῆς ιδέας αὐτῆς, ἡ πρώτη τιμῆ τῆς ὁποίας ἀνήκει στόν μακαριστόν π. Ἀνάργυρον Σταματόπουλον.

ΟΙ ΣΧΟΛΕΣ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ «Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ»

Μέσα στό πνευματικό, κοινωνικό καί ἐκπαιδευτικό ἔργο τό ὁποῖο συντελεῖται

στους κόλπους της ελληνικής κοινωνίας από την άρχή του αιώνα μας υπό την πνευματική καθοδήγηση της αδελφότητας θεολόγων ΖΩΗ, στα πλαίσια της δλης προσπάθειας πού καταβάλλεται από τά συνεργαζόμενα χριστιανικά σωματεία ό «'Απόστολος Παῦλος» εντάσσεται ή ἔδρυση καί ή λειτουργία της Σχολής Μηχανικών «ό 'Απόστολος Παῦλος», ή όποία εκάλυψε σαράντα όλόκληρα χρόνια ζωής (άπό τό 1947 μέχρι τό 1987).

Έργο πολύπλευρο, τό όποιο άποσκοπούσε όχι μόνον στην τεχνική κατάρτιση τών μαθητών, αλλά καί στην καλλιέργεια του ήθους καί τήν παροχή σέ αυτούς της δυνατότητας νά δημιουργήσουν τήν ζωή τους μέ αξιοπρέπεια. Καί μπορεί νά ισχυρισθεϊ κανείς, άπό τά άποτελέσματα, ότι ό μόχθος καί ή άφιέρωση πολλών στελεχών του χριστιανικού έργου, μέ πρωτεργάτην τόν άείμνηστον Ἰωάννην Κολιτσάραν, στην διακονία του έργου της Σχολής, είχε πλούσια τήν καρποφορία. Τό γεγονός ότι στην άγορά εργασίας τήν σχετική μέ τήν βιομηχανία καί τήν έμπορική ναυτιλία οι άπόφοιτοι τών Σχολών αυτών ήσαν περιζήτητοι, άποτελεϊ άψευδη μαρτυρία γιά τήν ποιότητα της εργασίας, ή όποία συντελείτο στα σαράντα αυτά χρόνια καί τίτλο τιμής γιά τούς ανθρώπους οι όποιοι έστηρίξαν τό έργο αυτής. Έξ άλλου ή διαπίστωση ότι οι μαθητές της έποχής εκείνης είναι σήμερα έπιτυχημένοι επαγγελματίες, στελέχη σέ βιομηχανικές επιχειρήσεις καί στην Έμπορική Ναυτιλία, μά προπάντων έντυχισημένοι οικογενειάρχες άποδεικνύει, ότι καί ό δεύτερος στόχος γιά τήν καλλιέργεια του ήθους τών μαθητών έχει στεφθεϊ από έπιτυχία.

Η Χριστιανική Ένωση Έπιστημόνων είναι υπερχρήρανη γιατί διέθεσε δεκάδα εκλεκτών μελών της γιά τήν στελέχωση καί τήν άποδοτική λειτουργία της Σχολής.

Άφορμή γιά τό σύντομο αυτό σχόλιο δίδει ένα έξαιρετικού ένδιαφέροντος βιβλίο πού κυκλοφόρησε πρό τριών μηνών μέ τόν περιεργο τίτλο: «Μόνος πρός μόνον... στην μπαραγκία» (άπό τίσ εκδόσεις Καρδιά). Τό βιβλίο είναι ένα χρονικό της ιστορίας της Σχολής καί φιλοδοξεί μόνον στην κατάθεση μιās

μαρτυρίας, γραμμένο άπό έναν εκ τών στελεχών αυτής ό όποιος διηκόνησε επί δεκαετίες εις τό έργο αυτό καί ύπογράφεται μέ τό όνομα Νίκος Κλεισοβίτης.

Στίς σελίδες του βιβλίου αυτού ό άναγνώστης θά διαπιστώσει, πέραν από τό γλαφυρό ύφος καί τήν άφηγηματική ικανότητα του συγγραφέα, καί τό ουσιαστικό παιδευτικό έργο της Σχολής, στο είδος εκείνο όπου ή Διεύθυνση καί τό διδακτικό προσωπικό της αντιμετώπιζουν τούς μαθητές σαν πρόσωπα μέ τίσ έρέσεις τους, τίσ δυσκολίες τους καί τά προβλήματά τους, καί τήν έξατομικευμένη παροχή άρωγής κατά τό δυνατόν στις ποικίλες αυτές περιπτώσεις.

Μέ τό βιβλίο αυτό δίδεται ή εύκαιρία νά γίνει ευρύτερα γνωστό τό γόνιμο αυτό έργο τών Σχολών μηχανικών «ό 'Απόστολος Παῦλος», τήν συνέχεια του όποιου άνέκοψαν οι διάφορες κατά καιρούς εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις, τά μέχρι τώρα άποτελέσματα τών όποιων δέν έχουν δικαιώσει τίσ προσδοκίες καί αυτών τών ίδιων τών εισηγητών των.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΑΠΟΦΥΓΗΝ

Φθάσαμε λοιπόν στην πολυπόθητη ήμέρα της κατάπαυσης τών βομβαρδισμών. Οι μεσολαβητές της ειρήνης βρήκαν τή λύση. Έτσι ίσως νόμισαν. Άλλά άλλο ειρηνευτικές προσπάθειες, άλλο οι βομβαρδισμοί. Τώρα πιά άποκαλύφθηκαν οι κύριοι στόχοι. Νά καταστραφεί ένας λαός. Κρῖμα καί είχαμε πιστέψει σέ μιá άνάκαμψη στη μεγάλη κρίση της ήγεσίας τών λαών του κόσμου, της Άμερικής καί της Ευρώπης. Γελαστήκαμε. Τά διάφορα λόγια «περί προσευχής» του Κλίντον καί τό άνάγνωσμα του Ύμνου της Άγάπης του Άποστόλου Παύλου στην κηδεία της πριγκηπίσσης Νταϊάνας πού μέ τόση κατανύξη ό ίδιος ό Πρωθυπουργός της Μ. Βρετανίας Μπλέρ «άνέγνωσε», φαίνονται τώρα σαν προπέτασμα καπνού. Δέν κρίνουμε προσωπικά κανένα, γιατί δέν έχουμε αυτό τό δικαίωμα. Άλλά ως φαινόμενο ύποκρισίας είναι χαρακτηριστικό δείγμα καί παράδειγμα πρός άποφυγήν. Δείγμα άντιφατικών ψυχικών καταστάσεων πού χαρακτηρίζει τήν πολιτική ήγεσία σήμερα παγκοσμίως.

“Ας τό προσέξουν οί ήγγέτες τών λαών γιατί ή εποχή τών ανακολουθιών τους θά φέρει κάποιες άλλες διεργασίες πού όλοι άπευχόμεθα.

ΜΕΤΑΛΛΑΓΜΕΝΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Νέους κινδύνους από τά γενετικώς μεταλλαγμένα τρόφιμα έπισημαίνουν κορυφαίοι έπιστήμονες από τή Βρετανική Ίατρική Έταιρεία. «Στόν 21ο αιώνα, ό ύπ' άριθμόν ένα κίνδυνος γιά τή δημόσια υγεία θά είναι ή άνθεκτικότητα μικροοργανισμών στό άντιβιοτικά. Μέσα στόν άνθρώπινο όργανισμό είναι δυνατόν νά περάσουν άνθεκτικά στό άντιβιοτικά βακτήρια, μέ άποτέλεσμα σέ περίπτωση άσθένειας τά άντιβιοτικά φάρμακα νά είναι άχρηστα. Ή έκθεση άναφέρει συγκεκριμένες περιπτώσεις μεταλλαγμένων προϊόντων. Έξέ άλλου οί άλλεργίες καί ή τοξικότητα άποτελοϋν άλλους πιθανούς κινδύνους. Φοβοϋνται μήπως οί βλάβες πού θά προέλθουν είναι μή άναστρέψιμες. «Άπαξ καί τά γενετικά μεταλλαγμένα προϊόντα άπελευθερωθούν στό περιβάλλον, δέν θά είναι άνθρωπίνως δυνατόν νά έλεγχθούν οί έπιπτώσεις τους». Φαίνεται λοιπόν ότι ή παρέμβαση στους κανόνες τής ζωής καί στους όρους τής δημιουργίας δίνουν ένδειξεις έπιστροφής στη σιωπή κατεύθυνση τής έπιστήμης. Θυμίζει τό «πάσα παράβασις καί παρακοή έλαβεν ένδικον μισθαποδοσίαν» (Έβρ. β' 3).

ΤΗΛΕΘΕΑΣΗ

«Μέ τίγουν οί εικόνες φρίκης ως πολύτιμη τηλεθεατή» είναι ένα, άνάμεσα στό άλλα, παράπονο τηλεθεατή πρós τό Έθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης. Καί αναφέρεται στην «έπιμέλεια» πού δείχνουν τά κανάλια σέ περίπτωση έγκλημάτων. Είναι αυτό μιά γενική παρατήρηση. Ή ίδια πράξη παρουσιάζεται μέ διάφορα πλάνα από πολλές γωνίες καί δίνει έμφαση άκόμη καί στό πιό άσήμαντα γεγονότα εκεί πού τίποτα δέν προσφέρεται στην πληροφόρηση τοϋ κοινού πού δήθεν επιδιώκεται. Τά έγκλήματα έξ άλλου, πού κάθε βράδυ γεμίζουν τά δελτία ειδήσεων, δημιουργοϋν αισθήματα άνασφάλειας καί φόβου άνεπίτρεπτα πού δύσκολα αποβάλλονται. Οί λεπτομέρειες έξασφαλίζουν τόν τηλεοπτι-

κό χρόνο, αλλά προσφέρουν άρνητική επίδραση στόν τηλεθεατή μέ ειδήσεις πού καθόλου δέν τόν ένδιαφέρουν.

ΤΟ ΚΟΙΝΟ ΚΑΙ ΟΙ ΕΥΡΩΚΛΟΓΕΣ

Τήν ήμέρα πού συντάσσονται οί γραμμές αυτές ύποτίθεται ότι διερχόμεθα προεκλογική περίοδο έν όψει τών εκλογών γιά τήν άνάδειξη τοϋ νέου Εϋρωπαϊκού κοινοβουλίου. Έκείνο όμως πού έπισημαίνεται από τόν ήμερήσιο τύπο καί τό όποιο είναι άμεσα άντιληπτό καί από τόν μέσον πολίτη είναι ή άδιαφορία τοϋ εκλογικού σώματος γιά τήν προσεχή ψηφοφορία. Καί από ότι μās πληροφοροϋν οί άναποκριτές τοϋ ξένου τύπου τό αυτό κλίμα επικρατεί καί στους λαούς τών λοιπών κρατών μελών τής Εϋρωπαϊκής Ένώσεως, παρά τίς καταβαλλόμενες προσπάθειες τών οργανισμών τών πολιτικών κομμάτων νά διεγείρουν τό ένδιαφέρον τοϋ κοινού.

“Όμως δύο τρία πρόσφατα κρανγαλέα γεγονότα έχουν τραυματίσει τό κήρος τών όργάνων τής Εϋρωπαϊκής Ένώσεως.

Ή πρό μηνών άποκάλιψη οικονομικών σκανδάλων στην Έπιτροπή τής Ε.Ε., πού όδήγησε στην ομαδική παραίτηση καί τήν άμεση άντικατάσταση τών έπιτρόπων τών διαφόρων χωρών, ή άδιαφορία τών έταίρων αυτής στην ύπόθεση Ότσαλάν, προκειμένου νά μή δυσχερασθήει ή Τουρκία καί τέλος ή πλήρης εϋθυγράμμιση τής στάσεως αυτής μέ τίς βάρβαρες πρωτοβουλίες τών ΗΠΑ μέσω τοϋ ΝΑΤΟ, όλα αυτά μαρτυροϋν ότι, τίποτε τό μεγάλο στην αντιμετώπιση τών σημαντικών προβλημάτων πού άπασχολοϋν τήν διεθνή κοινότητα, καί ιδιαίτερα στόν Εϋρωπαϊκό χώρο, πού νά άποδεικνύει τήν προτεραιότητα στό σεβασμό τών αρχών τοϋ Διεθνούς Δικαίου έναντι τών όποιωνδήποτε άλλων συμφεροντολογικών σκοπιμοτήτων, δέν διαφαίνεται στους χειρισμούς τών ύπευθύνων τής Ε.Ε. Ή άδιαφορία λοιπόν τών λαών τής Ε.Ε. είναι «τό άνώδυνο τίμημα» γιά τήν άψυχη διαχείριση τής έξουσίας, τήν όποία τούς είχαν έμπιστευθεί μέ τήν ψήφο τους οί Εϋρωπαίοι πολίτες πρό πενταετίας.

Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΥΠΟΥ
ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Τό 25ο Έτήσιο Πανελλήνιο Ίατρικό Συνέδριο

Άξιότιμε κ. Διευθυντά,

Στις άρχές του περασμένου Μαΐου, έγινε στο ξενοδοχείο Hilton των Άθηνών, τό Έτήσιο Πανελλήνιο Ίατρικό Συνέδριο (ΕΠΙΣ), 25ο στή σειρά, από τότε πού καθιερώθηκε. Ένα Συνέδριο «έπιστημονικό πανηγύρι», γεμάτο από τή γνώση τής σύγχρονης Βιοϊατρικής και τή συνολό της Φιλοσοφία, όπως ακριβώς δίδαξε και έφάρμοσε ο Ίπποκράτης (γνώση, πείρα, ήθικη).

Στό έφρετινό Συνέδριο έλαβαν μέρος όλες οι Ίατρικές Σχολές τής Ελλάδος, 78 Ειδικές Ίατρικές Έταιρείες και, για πρώτη φορά, είδαμε μιá δυναμική έπιστημονική παρουσία των ίατρών του Ίδρύματος Κοινωνικών Άσφαλίσεων (ΙΚΑ).

Η πανηγυρική εκδήλωση για τά 25 χρόνια του ΕΠΙΣ έκλεισε, Σάββατο 8.5.99, με τήν καθιερωμένη όμιλία λήξεως του Συνεδρίου. Η όμιλία έγινε από τον Άκαδημαϊκό - Καθηγητή Χειρουργικής κ. Γρηγόριο Σκαλκέα και είχε τίτλο: «*Η σημασία τής έρευνας στην πρόοδο τής έπιστήμης και τά ήθικά προβλήματα πού προκύπτουν από αυτήν*».

Πιστεύοντας, ότι κάποιες έπιστημάνσεις του κ. Σκαλκέα αξίζουν πολύ, έπιτρέψτε μου να τις εκθέσω, πολύ περιληπτικά, στους αγαπητούς αναγνώστες των «Ακτίνων».

Η Έπιστήμη άνθει, ασφαλώς, με τήν έλευθερία του πνεύματος και ή έρευνα προχωρεί χωρίς παρωπίδες.

Η σημερινή προσφορά τής Γενετικής Μηχανικής και τής Μοριακής Βιολογίας είναι σημαντική.

Όμως, από αυτή τήν έκπληκτική εξέλιξη και πρόοδο τής Ίατρικής και τής Βιολογίας έχουν γεννηθεί σοβαροί προβληματισμοί, τόσο στους ίδιους τους έρευνητές, όσο και στή γενικώτερη Κοινωνία.

Στήν έρευνα τής βιοϊατρικής έπιστήμης απαιτείται σύνεση, προσοχή, ήθικη συνείδηση και ύψηλή ύπευθυνότητα των έρευνητών, σεβασμός στα δικαιώματα του ανθρώπου, κανόνες έρευνας.

Κάποιες ένδεχόμενες εφαρμογές τής σύγχρονης Γενετικής Μηχανικής, πάνω στον άνθρωπο, θεωρούνται άνηθικες και απαράδεκτες, λογίζονται ως παρέμβαση στή φύση, πού σοφά δημιούργησε ο Θεός, ο Όποιος και έχει όρθά προνοήσει, για τήν πορεία τής.

Πηδάλιο του νοϋ των έρευνητών πρέπει να είναι ή άνησυχία και ή περισκεψη για τον Άνθρωπο, έτσι ώστε γι' αυτόν, «με τήν πρόοδο τής έπιστήμης να προκύπτει εύλογία και όχι κατάρα» (Α. Einstein). Με αυτά τά λόγια τέλειωσε τήν όμιλία του ο κ. Σκαλκέας.

Δεν μπορώ να κρύψω τήν ικανοποίησή μου από τις «θέσεις» του καθηγητού κ. Σκαλκέα. Δεν μπορώ να κρύψω και τήν «περηφάνεια», πού έννοιωσα γι' αυτές τις ιδέες, όμοιες ακριβώς με αυτές, πού πολλά χρόνια, τώρα, προβάλλουν οι «Ακτίνες». Έπιστήμη, πού δέν χωρίζεται από τήν έλευθερία, τήν άρετή και τήν άνθρωπιά. Με τέτοιες ιδέες ζυμώθηκαν, στήν Πατρίδα μας, πολλοί γιατροί και με αυτές τις ιδέες άσκησαν τήν Ίατρική τους, ως έπιστήμη και έπάγγελμα.

Δέν πρέπει ποτέ να ξεχνοϋμε, ιδιαίτερα έμεις οι Έλληνες γιατροί, ότι κερδίζοντας μάχες τής έπιστημονικής έρευνας, «να μίν χάνουμε τή μάχη τής ψυχοπνευματικής άνυψώσεως του ανθρώπου, καθώς τό άπαιτεί ή βαρεία κληρονομιά του έλληνικού και χριστιανικού πνεύματος» (Χ. Άντωνιάδης).

Κλείνω τό γράμμα μου αυτό, κ. Διευθυντά, με μιá σοφή σκέψη, πού είχε εκφρασθεί από τον καθηγητή κ. Δ. Λουκάτο, σέ κάποιο προηγούμενο ΕΠΙΣ: «Η γνώση τής παραδόσεως στηρίζει άνθρωπινότερα τήν έρευνα».

Μέ τιμή και άγάπη
ΜΙΧ. Θ. ΜΗΛΙΓΚΟΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΟΥΣΙΑΣ

Μιά ευχάριστη έκπληξη έπεφύλαξε για τούς αναγνώστες του περιοδικού μας ή έφημερίδα «Καθημερινή» στο φύλλο της 22ας Μαΐου 1999: σέ σημαντικό της άρθρο μέ τίτλο «Άλλου και έδώ», άναφερόταν «σέ έμπεριστατωμένο άρθρο του ίατρού - καθηγητού κ. Γ. Μαραγκού στο γνωστό περιοδικό «Άκτινες», όργανο της Χριστιανικής Ένώσεως Έπιστημόνων». Πρωέτρεπε μάλιστα τούς αναγνώστες της έφημερίδας «νά λάβουν τόν κόπο νά διαβάσουν τό άρθρο αυτό των Άκτινων».

Τό άρθρο του κ. Γ. Μαραγκού, καθηγητού παιδιατρικής Έφηβικής Ίατρικής στο Πανεπιστήμιο Greighton των ΗΠΑ, ήταν μιά ρεαλιστική πρόταση για μελέτη και έφαρμογή ενός έπιτυχοϋς προτύπου δημοσίας υγείας στην πατρίδα μας μέ τίτλο «θεσμοί και λειτουργία των νοσηλευτικών ίδρυμάτων στίς ΗΠΑ και ή ανάγκη θέσπισής των στόν ελληνικό χώρο» και δημοσιεύτηκε στο τεϋχος Άπριλίου 1999 των «Άκτινων».

Μέ άλλα λόγια, ήταν ένα άρθρο πού ξέφευγε από τά στερεότυπα της εύκολης κριτικής πού συνήθως άσκει ό Έλληνικός Τύπος και άποτελοϋσε ύπόδειγμα εύρέως κατανοητού λόγου οϋσίας, έμπλουτισμένου μέ δέκα συγκεκριμένες προτάσεις θεσμών για τό Έθνικό Σύστημα Υγείας της Ελλάδος, πού νοσεϊ ίσως βαρύτερα από τούς άσθενεις του!

Η δημοσιότητα πού έλαβε τό άρθρο αυτό άνέδειξε τή **δύναμη** και τήν **άζια του λόγου** πού μπορούν νά έκφέρουν σήμερα οι χριστιανοί έπιστήμονες στους τομεις της έπιστήμης, των κοινωνικών ζητημάτων και του πολιτισμοϋ, μέσα από

όρθόδοξα χριστιανικά μέσα ένημέρωσης και όχι μόνο. Η άναγνώριση, από ένα κοσμικό έντυπο, της οϋσιαστικής προσφορής ενός χριστιανικού έπιστημονικού περιοδικού στην άντιμετώπιση κρισίμων κοινωνικών προβλημάτων άναδεικνϋει τό μέγεθος της ευθύνης των ανθρώπων της Έκκλησίας, και ιδίως των χριστιανών έπιστημόνων, στην άρθρωση ενός διαφορετικού λόγου πού υπερβαίνει τά «έλαφρά» κριτήρια της πλειοψηφίας του Έλληνικού Τύπου. Στά περισσότερα περιοδικά τό τρίπτυχο «glamour - sex - κινισμός» κυριαρχεί ως κεντρικός άξονας του περιεχομένου και του ύφους τους. Τά ίδια και τά ίδια θέματα άνακυκλώνονται από τεϋχος σέ τεϋχος κι έτσι τό κοινό των περιοδικών αυτών δέν διαβάζει άπλά, αλλά υίοθετεϊ τόν τρόπο ζωής πού προτείνουν αυτά! Πλεονάζουν έπίσης και τά ύψηλης «διανόησης» περιοδικά πού προσθέτουν τό μηδέν στο τίποτα!

Υπάρχουν βέβαια και περιοδικά κοινωνικά ευαισθητοποιημένα, μέ έντονο κριτικό πνεϋμα, πού διεισδϋουν πίσω από τά φαινόμενα. Όμως ή όρθόδοξη πνευματική θεώρηση της ζωής σπανίζει και έντοπίζεται κατά κύριο λόγο στα χριστιανικά έντυπα. Η διαχρονικότητα της Παραδόσεως πού έκφράζουν σηματοδοτεϊ και τήν μακροβιότητά τους. Έπίσης ή θεματολογία τους είναι ένας σημαντικός παράγοντας της έπιτυχίας τους. Τό μέλλον ζητά θέματα έπίκαιρα, πού άπασχολοϋν τό άναγνωστικό κοινό και ιδίως τούς νέους, γραμμένα σέ γλώσσα άπλή, χωρίς ιδιαίτερους βερμπαλισμούς και βαρύγδουπες λέξεις. Θέματα πού νά άναδεικνϋουν τόν διάλογο, νά προσεγγίζουν και τούς εκτός Έκκλησίας

άνθρώπους και νά προσφέρουν *άρτο ζωής* στους άναγνώστες πού άναζητοϋν τήν άλήθεια.

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΝΟΜΠΕΛ ΥΠΟΚΡΙΣΙΑΣ!

Φάίνεται ότι τό επίθετο «άνησιχητικές» δέν έπαρκει πιά για νά χαρακτηρίσει τίς διαστάσεις πού παίρνει ή παιδική έγκληματικότητα στις ΗΠΑ. Οι πρόσφατες σφαγές στό Κολοράντο και στό Μίσιγκαν από τίς «συμμορίες της καμπαρντίνας» άπασχόλησαν σίγουρα πολύ περισσότερο τούς Άμερικανούς, από ό,τι ή σφαγή στά Βαλκάνια. Η άπίστευτη θηριωδία και ή έγκληματική δράση, πού τελευταία άναπτύσσει ή άμερικανική νεολαία, έχει προκαλέσει πανικό στην άμερικανική κοινωνία πού άναρωτιέται τί έχει πάει στραβά.

Ο πρόεδρος Κλίντον συμβούλεψε τούς νέους της πατρίδας του ότι οι διαφορές μεταξύ των ανθρώπων δέν λύνονται μέ τή βία, αλλά μέ τό διάλογο! Σέ έπαλήθευση τής θέσεώς του έβαψε μέ αίμα επί μήνες τή Γιουγκοσλαβία και κατέκτησε έπάξια τό *νόμπελ ύποκρισίας!*

Δέν ύπάρχει άμφιβολία ότι οι ΗΠΑ θερίζουν τούς καρπούς του άμερικανικού τρόπου διαπαιδαγώγησης. Τουλάχιστον τρεις γενιές Άμερικανών έχουν μεγαλώσει μέ τήν τηλεοπτική και κινηματογραφική βία, πού έφερε μοναξιά και έπιθετικότητα. Έμαθαν ότι άποτελοϋν κομμάτι τής ύπερδύναμης πού έπιβάλλει μέ τά όπλα τίς άπόψεις της. Έξοικειώθηκαν μέ τά διακόσια έκατομμύρια όπλα πού κυκλοφοροϋν στα σπίτια τους. Γαλουχήθηκαν μέ τό σύνθημα «πολεμάμε και νικάμε».

Αυτό τό σύνθημα κυριάρχησε και κατά τήν πρόσφατη βαλκανική κρίση. Μόνο πού τό ΝΑΤΟ δέν βομβάρδιζε μόνο τούς Γιουγκοσλάβους. «Πυροβολεί» συνεχώς μέ πολεμικά παιχνίδια από τό Internet τά παιδιά ήλικίας 5-10 έτών. Γι' αυτά τά παιδιά, τούς *«πολεμιστές του*

ΝΑΤΟ», όπως «τιμητικά» άποκαλοϋνται από τή Συμμαχία, δημιουργήθηκαν τά «παιχνίδια καταστροφής», παιχνίδια πολέμου δηλαδή, πού μοροϋν νά παίξουν στόν ήλεκτρονικό τους ύπολογιστή: «Άμόκ», «Στάχτες και έρείπια», «Αίμα», «Νεκροτομείο», «Μανιακός», «Τάρφος», «Άτομικός βομβαρδιστής» είναι μερικοί μόνο τίτλοι αυτών των παιχνιδιών. Τό γεγονός αυτό δέν έμπόδισε τόν πρόεδρο Κλίντον νά δηλώσει, καταφερόμενος φαρισαϊκά έναντίον τής χολυγουντιανής βίας: «γνωρίζω ότι ή βία πουλάει, αλλά αυτό δέν δικαιώνει τήν έμπορευματοποίησή της»!

Άν σε όλα τά παραπάνω προσθέσουμε και τόν σύγχρονο τρόπο καλοκαιρινής «ψυχαγωγίας» των μικρών Άμερικανών, τίς *κατασκηνώσεις για παιδιά - επιχειρηματίες*, τότε όλες οι άπορίες μας για τό μέλλον τους λύνονται! Όταν φέτος τά παιδιά μας θά πάρουν τό δρόμο για τίς κατασκηνώσεις, άναζητώντας παιχνίδι, ξεγνοιασιά και πνευματική άνανέωση, χιλιάδες άμερικανάκια, ήλικίας 8-18 έτών, θά καταβάλλουν 300.000 δολ. τήν έβδομάδα στις «Biz Camps», για νά μνηθοϋν στις άρχές του δυτικού ύλισμοϋ και στόν κόσμο των επιχειρήσεων! Θά εκπαιδευτοϋν για νά στήσουν τή δική τους άυτοκρατορία, θά γίνουν ή έπόμενη γενιά «πολεμιστών» τής Wall Street, θά μάθουν νά πατοϋν επί πτωμάτων για νά αύξήσουν τήν περιουσία τους και νά άνεβοϋν στόν κατάλογο Forbes! Άλλά δέν θά άποκτήσουν ποτέ τό εισιτήριο πού θά τούς ταξιδέψει στην *αϊωνιότητα!*

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΤΑ ΝΕΑ ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.

Συνεχίζονται κάθε Σάββατο οι έπισκέψεις συνεργατών του *Κύκλου Φυλακών Άνδρών* τής Ένωσεώς μας στό Είδικό Κατάστημα Κρατήσεως Άνηλικών στόν Αϋλώνα Άττικής. Γίνεται προσωπική έπαφή μέ τούς νεαρούς κρατουμένους και

καλύπτονται ανάγκες που αντιμετωπίζουν. Μέλη του Κύκλου παρακολούθησαν μέσα στη φυλακή κατά τη φρετινή Μ. Παρασκευή την ακολουθία του Έπιταφίου και τό Μ. Σάββατο τη θεία λειτουργία. Επίσης, προγραμματίζεται στο άμεσο μέλλον ή έναρξη λειτουργίας κύκλου κρατουμένων, σε συνεργασία με τις κοινωνικές λειτουργούς.

Η Διεύθυνση της φυλακής απέστειλε στην Ένωσή μας επιστολή, στην οποία αναφέρει: «Γιά την μακροχρόνια και συνεχή συνεργασία σας με την ύπηρεσία μας, για την συνεχή άγωγή στους νεαρούς κρατουμένους του Καταστήματός μας, σας εύχαριστούμε θερμότητα. Εύχόμαστε δύναμη στο έργο σας και ύγεια σε όλα τα μέλη και στίς οικογένειές σας».

Ο *Κύκλος μελέτης Άγίας Γραφής γυναικῶν* έκλεισε τίσ φρετινές του συναντήσεις την Κυριακή 23 Μαΐου με συμμελέτη, έπικοινωνία και συνεστίαση σε φιλικό σπίτι. Έξάλλου, οί «φίλες τής βιβλιοθήκης» απέστειλαν κατά τόν μήνα Μάιο δέματα με βιβλία και περιοδικά χριστιανικού και μορφωτικού περιεχομένου στα χωριά Άνθίλη Φθιώτιδας, Άξιοχωρι Κιλκίς και Άγ. Δημήτριο Λήμνου. Όποιος έπιθυμεί νά συνδράμει αυτή την προσπάθεια, μπορεί νά αφήνει στο γραφείο τής Χ.Ε.Ε. βιβλία τέτοιου περιεχομένου, που διατηρούνται σε καλή κατάσταση.

Τέλος, ο *Κύκλος Ιατρῶν* τελείωσε τίσ συναντήσεις του με συνάντηση και συνεστίαση τό Σάββατο 29 Μαΐου.

ΤΟΜΕΑΣ ΜΕΣΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ
ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.

ΣΤΑΥΡΩΜΕΝΗ ΑΓΑΠΗ

Τ άκροούρανα πλουμίζει
ή Άγάπη του Θεού
με πορφύρες χρυσαυγές
και τή γή τήνε στολίζει,
με φαράγγια, βουνοκόρφια,
με ποτάμια, βρυσσομάνες,
και κρινόστεφα λειβάδια,
και τή θάλασσα τήν «πλήθει»
μικρά ζῶα και μεγάλα.

Η Άγάπη Του έχρισε με
βασιλιᾶ του «κόσμου» τούτου,
και δεσπότη έδειξε με
«τής τρυφής του παραδείσου»
τ' όνομά Του σάν δοξάζω.

Όμως τήν ΑΓΑΠΗ ΤΗΝ σταυρώνουν
χέρια κραταιῶν(!) άνόμων,
και λογχίζουν ΤΗΣ τό ΣΩΜΑ
χέρια ίσχυρῶν(!) άδίκων.

ΦΙΛΗΜΩΝ ΚΑΠΑΣΟΓΛΟΥ

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαίον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τήν Ιην έκάστου μηνός. Ίδιοκτήτης: «Χριστιανική Ένωσις Ακτίνες», όδός Καρύτη 14, 105.61 Άθήναι, Τηλ. 3235-023. Έκδότης και Διευθυντής Συντάξως: Γεώργιος Δ. Ιατροδής, Παρθενώνος 26, 117.42 Άθήναι. Προιστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δούρος, Ίπποκράτους 189, 114.72 Άθήναι. Τιμή τεύχους δρχ. 200. Έτησία συνδρομή, έσωτερικού δρχ. 2.000, έξωτερικού 20 \$ U.S.A. Η διεύθυνσις έπιφυλάσσει εις έαυτήν τό δικαίωμα νά μή δημοσιεύση ή νά συντέμνη κατά τήν κρίσιν της οιονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιενόμενα ή μή, δέν έπιστρέφονται. Αναγγελίαί έντύπων έν γένει και βιβλιοκρισία δέν δημοσιενόνται.

Τόπος έκδόσεως Άθήναι, Ιούλιος 1999

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»
Ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως «Ἡ Δαμασκός» κυκλοφόρησαν:

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ι. ΓΚΙΑΛΑΣ
Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

Περιλαμβάνει τὴ βιογραφία
τοῦ ποιητοῦ καὶ μελετήματα γιὰ τὸ ἔργο του.

*

ΑΡΧΙΜ. ΗΛΙΑ ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ
Κορυφαῖοι τοῦ Πνεύματος «μαρτυροῦν τῇ ἀληθείᾳ».

*

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΙΩ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΥ
Πρωτοπρεσβυτέρου
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Θεολογία - Ἱστορία - Παιδεία

*

ΑΥΤΟΙ ΔΕΝ ΥΠΕΚΥΨΑΝ
Γ' ἔκδοση

*

ΑΡΧΙΜ. ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ
ΦΩΤΑ ΚΑΙ ΣΚΙΕΣ
Δοκίμια πνευματικοῦ προσανατολισμοῦ

*

ΑΡΧΙΜ. ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ
ΤΟ ΠΑΡΑΞΕΝΟ
ΤΗΛΕΦΩΝΗΜΑ

Σκηνές καὶ χρονογραφήματα.

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»
Καρότυπη 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 32 21 283

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

Κατάλογος τῶν βιβλίων πού υπάρχουν σήμερα.

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Α΄	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Β΄	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Α΄	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Β΄	 1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ	 1000
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (για άγόρια από 16 ἐτῶν καί ἄνω)	 1500
ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΛΛΗΝΑ ΝΕΟ	 100
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ	 1000
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΑΡΜΟΝΙΑ	 1000
Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ	 500
ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΙ ΤΟΥ	 500
Ο ΑΡΤΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ	 800

Οί συνδρομηταί τῶν «Ἀκτίνων» πού ἐπιθυμοῦν νά προμηθευθοῦν βιβλία ἀπό τόν ὡς ἄνω κατάλογο παρακαλοῦνται νά τηλεφωνήσουν στό τηλέφωνο 32 23 560.